

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petra Novotná

Koncepce ochrany života a zdraví v trestním právu

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Koncepce ochrany života a zdraví v trestním právu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 18. 2. 2011

Já, níže podepsaná Petra Novotná, autorka diplomové práce na téma Koncepce ochrany života a zdraví v trestním právu, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „autorský zákon“), dává tímto jako subjekt údajů souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 41 Olomouc, Česká republika (dále jen „UP“)

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb UP. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle autorského zákona.

Prohlašuji, že výše uvedené údaje jsou pravdivé.

V Olomouci dne 18. 2. 2011

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Historický vývoj právní úpravy.....	5
2.1. Trestněprávní ochrana života a zdraví v českých zemích do roku 1918	5
2.1.1. Zákon č. 117/1852 Sb., trestní zákon	5
2.2. Trestněprávní ochrana života a zdraví mezi lety 1918 až 1945.....	6
2.3. Ochrana života a zdraví od roku 1945 do roku 1989.....	6
2.3.1. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	7
2.3.2. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	7
2.4. Vývoj trestněprávní úpravy po roce 1989.....	7
2.4.1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	8
3. Systematika první hlavy zvláštní části trestního zákona.....	9
3.1. Trestné činy proti životu	9
3.1.1. Pohled trestního práva na lidský život.....	9
3.1.2. Usmrcení z nedbalosti	11
3.1.3. Účast na sebevraždě	12
3.2. Trestné činy proti zdraví	13
3.3. Trestné činy ohrožující život nebo zdraví.....	13
3.3.1. Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení	14
3.3.2. Neposkytnutí pomoci.....	15
3.3.3. Šíření nakažlivé lidské nemoci a ohrožení pohlavní nemocí	17
3.3.4. Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty	18
3.3.5. Rvačka	19
3.4. Trestné činy proti těhotenství ženy	20
3.5. Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem	21
4. Koncepce úmyslných usmrcení.....	23
4.1. Vražda	24
4.1.1. Vražda prostá.....	25
4.1.2. Vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.....	26
4.1.3. Vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností.....	27
4.2. Zabití.....	29
4.2.1. Objektivní stránka	29

4.2.2.	Subjekt	30
4.2.3.	Subjektivní stránka	31
4.2.4.	Pohled trestního práva na problematiku euthanasie	33
4.3.	Vražda novorozeného dítěte matkou	34
4.3.1.	Objekt a hmotný předmět útoku	35
4.3.2.	Objektivní stránka	36
4.3.3.	Subjekt	37
4.3.4.	Subjektivní stránka	38
5.	Trestněprávní ochrana zdraví	41
5.1.	Vymezení pojmů	41
5.2.	Těžké ublížení na zdraví	42
5.3.	Ublížení na zdraví	45
5.4.	Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky	46
5.5.	Ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	48
6.	Závěr	50
	Seznam použité literatury	52
	Abstrakt	57
	Abstract	59
	Seznam klíčových slov/Keywords list	61

1. Úvod

Lidský život a lidské zdraví. Dvě hodnoty, které utvářejí samu podstatu lidské existence. Co nejdokonalejší ochrana těchto hodnot je nejen pro lidského jedince, ale i pro celou společnost prioritou. Prostředky ochrany mají svůj původ v různých oblastech, neúčelněji ale poskytuje těmto hodnotám ochranu trestní právo. Význam, který je společností přikládán ochraně těchto hodnot, potvrzuje také skutečnost, že trestní právo chrání obě tyto hodnoty nejen před jejich porušením, ale také před jejich ohrožením.

Cílem mé práce je podat ucelený, komplexní a přehledný pohled na problematiku trestněprávní ochrany lidského života a zdraví ve smyslu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ). Systematika zvláštní části TZ jednoznačně odráží skutečnost, že základní nosný pilíř celé trestněprávní ochrany lidského života a zdraví představují skutkové podstaty trestných činů obsažené v hlavě první zvláštní části TZ. Jedná se o skutkové podstaty, pro něž je ochrana lidského života a zdraví prioritou. V tomto směru pro mě bylo směřodlatné systematické členění první hlavy zvláštní části TZ.

Jedná se o téma obsahově velmi široké, zahrnující řadu dílčích, mnohdy zcela zásadních problémů, o téma, které s sebou přináší řadu otázek. Této skutečnosti odpovídá i fakt, že ať už jako celek nebo jednotlivé dílčí části, bylo toto téma zpracováno již řadou autorů. Při zpracování tématu jsem vycházela jednak z monografií, velkým přínosem po mne byla řada odborných článků. V neposlední řadě je třeba také zmínit závěry soudů, ve kterých se nachází odpovědi na řadu zásadních otázek, které nejsou z právní úpravy zcela jasné a srozumitelné.

Co se týče použitých vědeckých metod, vzhledem k tomu, že jsem velmi často vycházela ze závěrů judikatury, byl mi nápomocen výklad doktrinální a výklad z judikatury. Při práci s důvodovou zprávou k TZ jsem používala výklad teleologický. Pomocí historického, systematického a teleologického výkladu jsem se potom snažila objasnit význam jednotlivých ustanovení TZ. Při vymezení jednotlivých složek skutkových podstat trestných činů jsem pracovala s metodou abstrakce a konkretizace, indukce a dedukce (při odlišení znaků základních skutkových podstat od skutkových podstat privilegovaných). V rámci poslední kapitoly potom pomocí metody komparace poukazují na některé rozdíly mezi českou a slovenskou trestně právní úpravou ochran života a zdraví.

Ze strukturálního hlediska je práce, vyjma úvodu a závěru, rozčleněna do pěti kapitol. V první kapitole pojednávám o historickém vývoji právní úpravy trestných činů proti životu a zdraví od středověku až po současnost. Druhá kapitola je věnována systematické první hlavy

zvláštní části TZ. V rámci ní vymezují skutkové podstaty trestných činů obsažené v jednotlivých dílech první hlavy zvláštní části TZ. V souvislosti s vymezením objektu trestných činů proti životu je součástí této kapitoly také podkapitola, ve které se snažím objasnit pohled trestního práva na lidský život z hlediska jeho trvání. Tato problematika, ač je pro trestní právo zásadní, zůstává bez jednoznačných odpovědí a postojů. Třetí kapitola je věnována koncepci úmyslných usmrcení, pro kterou bylo přijetí TZ jednoznačným přínosem. Zejména kladu důraz na skutečnost, že právní úprava umožňuje při ukládání trestů více zohledňovat míru nebezpečnosti pachatele. Poslední kapitola je věnována trestněprávní ochraně lidského zdraví jakožto hodnotě, která je s lidským životem neodmyslitelně spjata. Stejně jako v případě trestných činů proti životu, také v rámci trestných činů proti zdraví postihuje TZ jak úmyslná, tak i nedbalostní jednání spočívající ve způsobení ublížení na zdraví v obou jeho zákonem vymezených formách.

Při zpracování práce jsem se zaměřovala na nejdůležitější problematiku spojenou s tímto tématem. Jednotlivé dílčí oblasti by samy o sobě mohly být zpracovány jako samostatná témata, proto nebylo možné zahrnout do požadovaného rozsahu mé práce veškeré aspekty a otázky související s daným tématem a dopodrobna se věnovat každému dílčímu tématu.

2. Historický vývoj právní úpravy

2.1. Trestněprávní ochrana života a zdraví v českých zemích do roku 1918

Exkurz do historického vývoje trestněprávní ochrany života a zdraví zahájím v období středověku. Středověký vývoj je z historického hlediska možné rozdělit do několika fází. Zpočátku mělo trestní právo soukromoprávní charakter a jeho hlavním úkolem byla ochrana soukromého vlastnictví. K postupnému zpříšňování trestněprávního režimu docházelo od počátku 12. století. Vývoj společnosti s sebou přinášel nové přístupy v hodnocení pachatele i jednotlivých deliktů podle jejich objektu. Prvopočátky překonávání soukromého charakteru trestního práva přinesl konec 14. století, kdy byla např. vražda spáchaná před králem nebo soudem bez dalšího postihována trestem smrti. V době předhusitské jsou z trestných činů proti životu a zdraví známy vražda a zabití, ublížení na zdraví a znásilnění.¹ Klasickou podobu získalo trestní právo v období stavovské monarchie.²

V období feudálního absolutismu je možné najít úpravu obecného trestního práva v Koldínově zákoníku (1579) a dále v Obnoveném zřízení zemském, českém i moravském. Staré české právo bylo zcela nahrazeno Tereziánským zákoníkem. Nový směr do vývoje trestního práva přinesla doba osvícenské filozofie a jí ovlivněný Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně Josefa II. z roku 1787. Ten poprvé zavedl do právního řádu zásadu *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*. Následovalo vydání Zákoníku o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803), který upravoval 2 typy deliktů: zločiny a přestupky. Základ rakouského tedy i československého práva, představoval zákon č. 117/1852 Sb., trestní zákon ze dne 27. května 1852.³

2.1.1. Zákon č. 117/1852 Sb., trestní zákon

Trestní zákon z roku 1852 byl částečnou novelizací zákona z roku 1803, v mnoha směrech se od něj ale odlišoval.⁴ Rozlišoval tři kategorie činů: zločiny, přestupky a nově také přečiny. První díl obsahoval právní úpravu zločinů. Trestným činům směřujícím k ochraně lidského života nebo zdraví byly v rámci tohoto dílu věnovány hlava patnáctá zakotvující právní úpravu vraždy (§ 134 - § 139) a zabití (§ 140 - § 143), šestnáctá upravující vyhnání

¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 3 - 8.

² MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 1995, s. 118.

³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 8 - 31.

⁴ „Tamtéž“, s. 31 - 32.

plodu (§ 144 - § 148) a osmnáctá hlava zakotvující zločin těžkého poškození na těle (§ 152 - § 157). V rámci druhého dílu byly upraveny přečiny a přestupky proti bezpečnosti života v hlavě osmé, přečiny a přestupky proti zdraví v hlavě deváté, hlava desátá obsahovala jiné přestupky, které bezpečnost těla porušují nebo ohrožují.⁵

2.2. Trestněprávní ochrana života a zdraví mezi lety 1918 až 1945

Základní normou upravující právní poměry nově vzniklého Československa byl zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, tzv. recepční norma. Na základě ní byla pro trestní právo směrodatná úprava zakotvená v trestním zákoně z roku 1852. Převzetí této právní úpravy do právního řádu nově vzniklého státu zajišťovalo jeho kontinuitu. Charakteristická byla nejednotnost právní úpravy volající po unifikaci práva. Prvním unifikačním pokusem bylo vypracování Prozatímního návrhu obecné části trestního zákona z roku 1921. Následovalo vydání Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového v roce 1926. I přes mnohé rekodifikační snahy zůstal zákon z roku 1852 v platnosti až do roku 1950, kdy byl přijat zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon (viz kapitola 2.3.1.).⁶

Značný zásah představovalo pro trestní právo vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Pro Československo to mimo jiné znamenalo platnost německého práva a značné intervence ze strany říšské vlády. Tento stav trval až do osvobození v roce 1945.⁷

2.3. Ochrana života a zdraví od roku 1945 do roku 1989

V období let 1945–1948 určovaly podobu trestního práva předpisy o obnovení právního pořádku, retribuční dekrety prezidenta republiky z roku 1945 a nařízení Slovenské národní rady s trestněprávní problematikou. Trestní právo spočívalo z velké části na trestněprávních normách první republiky a na slovenském vývoji v meziválečné době a za druhé světové války. Ani v tomto období nevedly četné snahy k unifikaci či kodifikaci trestního práva.⁸

K radikální změně ve formě kodifikace právního řádu československého práva přistoupilo vedení KSČ po únorových událostech v roce 1948. Pro trestní právo byla za tímto

⁵ zákon č. 117/1852 Sb., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění zákona č. 162/1949 Sb.

⁶ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 35 - 42.

⁷ „Tamtéž“

⁸ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 66-71.

účelem zřízena odborná kodifikační komise. V rámci tzv. právnické dvouletky utvářely podobu trestního práva trestní zákon č. 86/1950, trestní řád a trestní řád správní⁹.

2.3.1. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Trestní zákon z roku 1950 opouští rakouskou právní kulturu a je pro něj charakteristická vazba na sovětské právo.¹⁰ Byl tvořen obecnou a zvláštní část, v rámci které byla trestným činům proti životu a zdraví věnována hlava šestá. Obsahovala skutkové podstaty trestných činů vraždy (§ 216), novou skutkovou podstatu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou postihující jednání matky, která ve stavu rozrušení způsobeném porodem usmrtí při porodu nebo hned po něm své novorozené dítě (§ 217), úmyslného a nedbalostního ublížení na zdraví (§ 219, 221), rvačky (§ 223), ohrožení pohlavní nemocí (§ 224), účasti na sebevraždě (§226) a neposkytnutí pomoci (§ 227).¹¹

2.3.2. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Dne 29. listopadu 1961 přijalo Národní shromáždění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Systematika zvláštní části tohoto zákona odrážela skutečnost, že byla upřednostňována ochrana státu a společnosti před ochranou práv jednotlivce.¹² Zvláštní část tvořilo celkem dvanáct hlav. Trestné činy proti životu a zdraví byly upraveny v hlavě sedmé. Jednalo se o skutkové podstaty trestného činu vraždy a vraždy novorozeného dítěte matkou (§§ 219, 220), úmyslného a nedbalostního ublížení na zdraví (§ 221 - § 224), rvačky (§ 225), ohrožování pohlavní nemocí (§ 226), nedovoleného přerušování těhotenství (§ 227) a účasti na sebevraždě (§ 230).¹³ Za téměř 50 let své existence prošel tento zákon řadou novelizací. I přesto obsahovala jeho koncepce pozůstatky politicko-právní doktríny totalitního státu a po celou dobu v něm přetrvávaly právní instituty koncepčně poznamenané původním pojetím tohoto zákona.¹⁴

2.4. Vývoj trestněprávní úpravy po roce 1989

Po roce 1989 bylo cílem jednotlivých novelizací změnit koncepci zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákon, čehož se ale přes všechny snahy podařilo dosáhnout až v roce 2009 přijetím

⁹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 122-123.

¹⁰ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 153.

¹¹ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění zákona č. 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1957

¹² KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 406-409.

¹³ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění zákon č. 52/2009 účinném ke dni 1. 4. 2009

¹⁴ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) – Část první. Obecná část*. Systém APSI pro Windows. ver. 12, aktualizováno 10. 10. 2010 [cit. 8.1.2011].

zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákon. Cílem novelizací bylo především co nejrychleji reagovat na změny nastalé po pádu totalitního režimu a zajistit trestněprávní ochranu novým institutům zakotveným ve zvláštních zákonech.¹⁵

2.4.1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník byly dovršeny snahy o vytvoření moderního kodexu trestního práva hmotného trvající téměř deset let.¹⁶ Co se týče trestněprávní ochrany života a zdraví, lze za nejvýznamnější změnu považovat novou systematiku úmyslných usmrcení, která lépe odráží nebezpečnost pachatelova jednání pro společnost. Jako nejtěžší trestný čin proti životu je postihováno jednání spočívající v úmyslném usmrcení jiného, vražda (§ 140) s tím, že přísněji jsou postihována jednání pachatele, který takto činí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (viz kapitola 4.1.). I nadále zůstává zachována privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou (viz kapitola 4.3.). Novou privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy upravuje § 141 TZ. Jedná se o trestný čin zabití, jehož skutková podstata dopadá na pachatele, kteří v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí myslí anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného úmyslně usmrtí jiného (viz kapitola 4.2.). Jednání, při kterém pachatel způsobí jinému smrt z nedbalosti, jsou právně kvalifikována dle § 143 jako trestný čin usmrcení z nedbalosti (viz kapitola 3.1.2.). I nadále je postihována účast na sebevraždě (viz kapitola 3.1.3.). Z trestných činů proti životu zůstává zachováno jak nedbalostní, tak úmyslné ublížení na zdraví v obou jeho formách (viz kapitola 5.). Třetí díl první hlavy zvláštní části TZ postihuje jednání ohrožující život nebo zdraví (viz kapitola 3.3.). Zvláštní díly jsou věnovány trestným činům proti těhotenství ženy a trestným činům souvisejícím s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem (viz kapitoly 3.4. a 3.5.).¹⁷

Největším přínosem nové právní úpravy, co se týče ochrany života a zdraví, je dle mého názoru skutečnost, že kromě toho, že kvalifikuje jako trestná jak úmyslná, tak i nedbalostní jednání pachatele ohrožující život a zdraví člověka, obsahuje navíc i skutkové podstaty, které privilegují pachatele jednající ve specifickém psychickém stavu.

¹⁵ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) – Část první. Obecná část.* Systém APSI pro Windows. ver. 12, aktualizováno 10. 10. 2010 [cit. 8.1.2011].

¹⁶ KUČERA, Pavel, KINCL, Michael. Několik nepodstatných úvah nad novým trestním zákoníkem. *Trestní právo*, 2010, roč. 14, č. 2, s. 3.

¹⁷ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

3. Systematika první hlavy zvláštní části trestního zákona

3.1. Trestné činy proti životu

Lidský život je základní hodnotou, která se váže k integritě každého jedince. Článek 6 Listiny základních práv a svobod (dále LPS) přiznává každému právo na život.¹⁸ K tomu, aby mohlo být toto právo v plné míře uplatňováno, je stát povinen zabezpečit jeho ochranu. Jedním z prostředků ochrany lidského života je trestní právo.

Trestní právo disponuje řadou nástrojů, prostřednictvím kterých dopadá trestněprávní ochrana na různé objekty, z nichž prioritní postavení zaujímá právě ochrana lidského života. Je zabezpečena tím, že je život chráněn před všemi úmyslnými i nedbalostními útoky.¹⁹ Skutečnost, že ochrana lidského života je nadřazena jiným chráněným zájmům, je jednoznačně patrná i ze systematického uspořádání jednotlivých hlav obsažených ve zvláštní části TZ.²⁰ Značně problematickou a pro trestní právo zásadní otázkou je vymezení počátku lidského života. Zaujmout jednoznačný postoj k tomuto problému je z pohledu trestního práva klíčové především z toho důvodu, že v okamžiku počátku lidského života vzniká také jeho trestněprávní ochrana do té doby poskytovaná nikoli člověku, ale plodu. Podrobněji se otázkou trvání lidského života a jeho trestněprávní ochrany zabývám v kapitole 3.1.1.

Trestné činy proti životu jsou systematicky řazeny do prvního dílu první hlavy zvláštní části TZ. V rámci tohoto dílu jsou vymezeny skutkové podstaty celkem pěti trestných činů. První skupinu představují trestné činy, jejichž následek spočívá v úmyslném usmrcení jiného. Jsou koncipovány formou jedné základní skutkové podstaty trestného činu vraždy a trestných činů zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou jako skutkových podstat privilegovaných. Blíže se problematice úmyslných usmrcení věnuji v kapitole 4. Vedle těchto trestných činů dopadá trestněprávní ochrana na lidský život prostřednictvím skutkových podstat trestných činů usmrcení z nedbalosti a účasti na sebevraždě (viz kapitoly 3.1.2 a 3.1.3).²¹

3.1.1. Pohled trestního práva na lidský život

Pro vymezení lidského života jako objektu trestněprávní ochrany jsou klíčové dva okamžiky: narození a smrt. Vzhledem k nejednotnosti názorů trestněprávní teorie i praxe je problematické především stanovit **okamžik narození**. Většinový názor považuje za živého

¹⁸ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

¹⁹ KUČTA, Josef. *Trestní právo hmotné (zvláštní část)*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 71.

²⁰ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 53.

²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 169 – 180 (§ 139 - § 144).

člověka dítě, které se již narodilo a přestalo být lidským plodem.²² Tento názor se také ztotožňuje s postojem Nejvyššího soudu, který v rámci své judikatorní činnosti došel k závěru, že za živého člověka je možno považovat pouze živě narozený lidský plod, usmrcení plodu v těle matky nelze považovat za usmrcení „jiného“ ve smyslu ustanovení zvláštní části trestního zákona, ale za způsobení újmy na zdraví samotné matce, součástí jejíhož těla plod dosud je“.²³ Menšinový názor potom považuje za živého člověka jedince, který se živě narodil, tj. byl vybaven fyziologickými porodními cestami nebo byl z těla matky vyjmut operativními metodami, alespoň jednou spontánně nebo po kříšení vydechl, a u kterého ještě nenastala biologická smrt.²⁴

Normativní úprava okamžiku narození je zakotvena ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky. Ta v §2/1 vymezuje okamžik narození následujícím způsobem: „Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost 500 g a vyšší anebo nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.“²⁵ Srovnáme-li tuto v současné době platnou právní úpravu s dřívější právní úpravou obsaženou ve vyhlášce ministerstva zdravotnictví č. 194/1964 Sb., o povinném hlášení živě a mrtvě narozeného plodu, úmrtí dítěte do sedmi dnů po porodu a úmrtí matky, je přínosem platné právní úpravy především skutečnost, že přesně vymezuje potřebou hmotnost, příp. délku trvání života narozeného dítěte. Tím jednoznačně odpovídá na otázku, zda se dítě narodilo živé.²⁶

Při určení **okamžiku smrti** je třeba vycházet z poznatků lékařské vědy. Ta vymezuje smrt jako biologickou smrt mozku, tzv. cerebrální smrt. Pod tím je třeba si představit takový stav organismu, který vylučuje obnovení všech životních funkcí.²⁷ Za smrt naopak nelze považovat tzv. klinickou smrt vzhledem k tomu, že tento stav nevylučuje možnost obnovení životních funkcí.²⁸

²² KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 20.

²³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 1986, sp. zn. Ntd 246/86

²⁴ KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 20.

²⁵ vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky ve znění pozdějších předpisů

²⁶ vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 194/1964 Sb., o povinném hlášení živě a mrtvě narozeného plodu, úmrtí dítěte do sedmi dnů po porodu a úmrtí matky, účinná ke dni 1. ledna 1965

²⁷ stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1980, sp. zn. Tpjf 24/85

²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1298 (§140).

3.1.2. Usmrcení z nedbalosti

Nová skutková podstata trestného činu usmrcení z nedbalosti byla do systematiky trestných činů proti životu začleněna z toho důvodu, že více reflektuje trestnost pachatele. Již ze samotného označení je patrné, že toto ustanovení dopadá na případy nedbalostního usmrcení. K naplnění objektivní stránky, tedy způsobení smrti, může dojít jak konáním, tak opomenutím jednání, ke kterému je pachatel v daném případě povinen. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o delikt poruchový, je pro dokonání trestného činu třeba, aby došlo k porušení života. Pouhé jeho ohrožení pro právní kvalifikaci jednání dle § 143 TZ nepostačuje. Ve smyslu základní skutkové podstaty § 143/1 TZ může být pachatelem tohoto trestného činu kdokoli. Speciální subjekt je vyžadován kvalifikovanou skutkovou podstatou § 143/2 TZ, která co do subjektu vyžaduje, aby se jednalo o osobu, která svým jednáním porušila důležitou povinnost. Subjektivní stránka vyžaduje u pachatele alespoň nevědomou nedbalost.²⁹ Na rozdíl od trestných činů spočívajících v úmyslném usmrcení jiného, nejedná pachatel v tomto případě s úmyslem způsobit svým jednáním jinému smrt nebo mu ublížit na zdraví.³⁰

Zvláštní kategorii nedbalostních trestných činů proti životu a zdraví představují trestné činy v dopravě. Objektivní kritérium nedbalosti, kterým je v těchto případech hranice povinné opatrnosti, vyplývá z právních předpisů upravujících pravidla provozu na pozemních komunikacích. Ta stanovují míru povinné opatrnosti, která se vztahuje na každého účastníka silničního provozu. Při posuzování trestní odpovědnosti pachatele trestného činu v dopravě hraje také důležitou roli kritérium subjektivní, tedy míra opatrnosti, kterou je řidič schopen vynaložit v konkrétním případě.³¹ K tomu, aby bylo usmrcení v dopravě posouzeno dle skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti, je třeba, aby byla dána příčinná souvislost mezi porušením dopravního předpisu a havárií se smrtelným následkem.³² Za porušení důležité povinnosti ve smyslu § 143/2 lze považovat porušení takové povinnosti, při kterém může snadno vzniknout nebezpečí pro lidský život nebo zdraví.³³ Týká se to pouze těch povinností, jejichž porušení podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti po společnost. Jako příklad lze uvést např. řízení vozidla osobou bez řidičského oprávnění.³⁴

²⁹ KUCHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 20 – 21.

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 485.

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 485 – 486.

³² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1337 (§143).

³³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. července 1963, sp. zn. 1 TZ 36/63

³⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. srpna 1977, sp. zn. 3 TZ 17/77

3.1.3. Účast na sebevraždě

Sebevraždu je možné vymezit jako jednání, při kterém osoba sama sobě úmyslně přivodí smrt. Vzhledem k tomu, že takové jednání samo o sobě není kvalifikováno jako trestný čin, není dána ani trestní odpovědnost samotného sebevraha. Trestní právo ale postihuje ty, kteří se takového jednání sebevraha účastní.³⁵ Za tím účelem je v rámci zvláštní části TZ obsažena skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě.

Individuálním objektem tohoto trestného činu je lidský život. Větší důraz je potom kladen na ochranu života těch jedinců, kteří jsou vzhledem ke svým vlastnostem snáze ovlivnitelní. Za všechny uvádím např. děti a těhotné ženy.³⁶ Objektivní stránka, spočívající v účasti na sebevraždě, rozlišuje dvě formy účasti. Postihuje jednak toho, kdo svým jednáním jiného pohne k sebevraždě, jednak toho, kdo jinému k sebevraždě pomáhá.³⁷ Pod spojením „**pohne k sebevraždě**“ je třeba představit si takové jednání, které u druhé osoby vzbudí rozhodnutí spáchat sebevraždu.³⁸ **Pomocí** se potom rozumí jednání, které druhého např. utvrzuje v rozhodnutí spáchat sebevraždu.³⁹ Ačkoli je tu zjevná podobnost s formami účastenství, o účastenství se v tomto případě nejedná. Tato jednání je třeba posuzovat jako pachatelství, a to z toho důvodu, že sebevražda ani pokus k ní nejsou, jak jsem již uvedla výše, trestným činem.⁴⁰ Od těchto forem jednání je třeba z hlediska trestní odpovědnosti pachatele odlišovat případy, kdy pachatel donutí jiného k sebevraždě použitím fyzického nebo psychického násilí. Takové jednání by naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu vraždy.⁴¹ K trestnosti pachatele z hlediska subjektivní stránky je třeba úmyslného zavinění s tím, že postačuje úmysl eventuální.⁴² Jednání obviněného založené na předchozí dohodě mezi ním a poškozeným o vzájemném úmyslném usmrcení, jehož následkem bude smrt poškozeného, bude posuzováno jako trestný čin vraždy. Svolení poškozeného by v takovém případě mohlo ovlivnit výši trestu uloženého obviněnému.⁴³

³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1355 (§144).

³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 487.

³⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 179, (§ 144).

³⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 19. února 1985, sp. zn. 3 To 8/85

³⁹ KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 23.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1355 (§144).

⁴¹ MITLÖHNER, Miroslav. Ke vztahu trestného činu účasti na sebevraždě a euthanasie. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 15.

⁴² KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 24.

⁴³ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. července 1996, sp. zn. 8 To 25/96

Mezi odborníky se řadu let vedou také diskuse, jejichž cílem je vymezit hranici mezi trestným činem účasti na sebevraždě ve formě pomoci a euthanasií. Podobnosti je možné spatřovat především ve speciálních podmínkách a zvláštních okolnostech, za kterých dochází k jejich páchání. Dalším společným znakem je potom souhlas nebo žádost poškozeného se spácháním činu.⁴⁴ Co se týče souhlasu poškozeného, je důležité poukázat na skutečnost, že jednání pachatele, který poškozeného, byť s jeho předchozím souhlasem, usmrtí, bude kvalifikováno jako trestný čin vraždy.⁴⁵

3.2. Trestné činy proti zdraví

Společně s lidským životem je lidské zdraví hodnotou, která utváří osobnost každého z nás a do značné míry odráží kvalitu lidského života. Lidskému zdraví je proto, stejně jako lidskému životu, poskytována ochrana předpisy nejvyšší právní síly. Jako hodnota představující součást nedotknutelnosti osoby je chráněno v čl. 7/1 LPS, právo na jeho ochranu potom každému zaručuje čl. 31 LPS.⁴⁶ Z práva na ochranu lidského zdraví vyplývá povinnost státu jeho ochranu řádným způsobem zajistit, k čemuž v prvé řadě slouží ustanovení druhého dílu první hlavy zvláštní části TZ. Ten vymezuje skutkové podstaty trestných činů těžkého ublížení na zdraví a ublížení na zdraví a postihuje jak úmyslné, tak nedbalostní formy jednání pachatele. Konkrétně se jedná o trestné činy těžké ublížení na zdraví (§ 145), ublížení na zdraví (§ 146), ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147) a ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148).⁴⁷

Objektem všech skutkových podstat je lidské zdraví, které je možné vymezit jako normální funkci lidského těla včetně řádné funkce všech orgánů, které jsou potřebné k náležité činnosti.⁴⁸ Jednotlivým znakům skutkových podstat všech výše zmíněných trestných činů je věnována kapitola 5.

3.3. Trestné činy ohrožující život nebo zdraví

Jak jsem již poukázala výše, prioritními objekty, na které dopadá trestněprávní ochrana, jsou lidský život a lidské zdraví. Tento fakt odráží i skutečnost, že systematika

⁴⁴ MITLÖHNER, Miroslav. Ke vztahu trestného činu účasti na sebevraždě a euthanasie. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 15 - 17.

⁴⁵ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. července 1996, sp. zn. 8 To 25/96

⁴⁶ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 180-188 (§ 145 - § 148).

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1360 (§ 145)

TZ obsahuje ve zvláštní části ustanovení chránící tyto objekty nejen před jednáními vedoucími k jejich poškození, ale i před jednáními je ohrožujícími. Třetí díl první hlavy zvláštní části TZ zakotvuje za tím účelem skutkové podstaty trestných činů mučení a jiné nelidské a kruté zacházení (§ 149), neposkytnutí pomoci (§ 150), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151), šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 152), šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti (§ 153), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155), ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156), ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti (§ 157) a rvačky (§ 158).⁴⁹ Společným znakem všech těchto trestných činů je skutečnost, že se jedná o **trestné činy ohrožovací**. K jejich dokonání tedy dojde v okamžiku, kdy je ohrožen jimi chráněný zájem. Následek těchto trestných činů spočívá ve vyvolání reálného nebezpečí.⁵⁰

3.3.1. Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení

Zařazením tohoto trestného činu do systematiky trestního zákona dodržela Česká republika závazky, které pro ni vyplývají z čl. 4 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání sjednanou na půdě OSN v roce 1984. Ta vymezuje mučení jako jakékoli jednání, kterým je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení zaměřené na dosažení určitého cíle. Jiným nelidským a krutým zacházením jsou potom všechna obdobná jednání, která nejsou mučením. Skutková podstata tohoto trestného činu byla do přijetí TZ řazena mezi trestné činy proti lidskosti (§ 259a zákona č. 140/1961, trestní zákon).⁵¹ Vzhledem k tomu, že mučení jako takové vždy ohrožuje lidský život nebo zdraví, je současnou právní úpravou zařazena mezi trestné činy ohrožující život nebo zdraví.⁵²

Objektem trestného činu je nedotknutelnost osoby zejména z hlediska jejího zdraví, života a lidské důstojnosti, a zájem státu na respektování právního řádu orgány veřejné moci při výkonu jejich pravomoci. Objektivní stránka spočívá v mučení nebo jiném nelidském a krutém zacházení, ke kterému dojde v souvislosti s výkonem pravomoci orgánů veřejné moci vymezených v § 149/1 TZ vedoucím k tělesnému nebo duševnímu utrpení jiného.⁵³

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 188- 198.

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 496.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1415-1416 (§149).

⁵² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 496.

⁵³ „Tamtéž“, s. 497.

Subjektivní stránka spočívá v úmyslu pachatele způsobit svým jednáním jinému tělesné nebo duševní utrpení. Jako pachatel se může tohoto trestného činu dopustit jakákoli osoba jednáající v souvislosti s výkonem pravomoci zákonem stanovených orgánů veřejné moci.⁵⁴

3.3.2. Neposkytnutí pomoci

Poskytnout pomoc člověku, který se ocitá v bezprostředním ohrožení života nebo zdraví, je nejen jedním z morálních principů, ale i právní povinností. Právní povinnost poskytnout pomoc vyplývá jednak z ustanovení §§ 150 a 151 TZ, jednak ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu.⁵⁵ Ten v § 9/4 písm. b) ukládá každému povinnost poskytnout nebo zprostředkovat pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky závažné poruchy zdraví. Zdravotnický pracovník je dle § 55/2 písm. c) tohoto zákona povinen poskytovat neprodleně první pomoc každému, jestliže by bez této pomoci byl ohrožen jeho život nebo vážně ohroženo zdraví a není-li pomoc včas dosažitelná obvyklým způsobem, a zajistit mu podle potřeby další odbornou péči.⁵⁶

Ustanovení §§ 150 a 151 TZ jsou ve vztahu subsidiarity k ustanovením TZ o úmyslných poruchových trestných činech proti životu a zdraví, což vylučuje jejich souběh.⁵⁷ V rámci obou ustanovení jsou chráněnými objekty lidský život a zdraví, na které dopadá trestněprávní ochrana za určité situace proti ohrožení určitého druhu. Ustanovení § 150 TZ obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, které jsou navzájem ve vztahu speciality.⁵⁸ Pomocí nich TZ odlišuje trestní odpovědnost laiků a profesionálů, kdy profesionálovi hrozí za spáchání tohoto trestného činu více než dvojnásobně delší trest odnětí svobody, navíc v jeho případě přichází v úvahu uložení trestu zákazu činnosti. Rozdíly jsou patrné také co do rizik, která má zachraňující povinnost při poskytování pomoci snášet.⁵⁹ Dle mého názoru je toto odlišení zcela na místě. Zvláštní povinnost se týká těch, kteří se v rámci své profese dostávají do situací, ve kterých jde často o lidské životy. Měli by být schopni zachovat si chladnou hlavu, jednat nezkratkovitě a s rozvahou. Dalo by se říci, že záchrana života, ochrana zdraví je nejen jejich povoláním, ale i určitým životním posláním.

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1417 (§149).

⁵⁵ DOSTÁL, Ondřej. Povinnost poskytovat pomoc při škodách na zdraví: trestněprávní aspekty. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 10, s. 6.

⁵⁶ zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 8 Tdo 150/2010

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 498.

⁵⁹ DOSTÁL, Ondřej. Povinnost poskytovat pomoc při škodách na zdraví: trestněprávní aspekty. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 10, s. 9.

Skutková podstata § 150/1 TZ doplňuje ochranu života a zdraví, která je těmto hodnotám poskytována prostřednictvím první hlavy zvláštní části TZ. Postihuje totožná jednání s tím rozdílem, že následek předpokládaný skutkovými podstatami trestných činů obsažených v hlavě první zvláštní části TZ buď nevznikne, nebo sice vznikne, ale bez toho aniž by za něj pachatel nesl trestněprávní odpovědnost.⁶⁰ Pachatel, kterým může být kdokoli, má obecnou povinnost konat, tedy poskytnout potřebnou pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti, nebo jeví vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění.⁶¹ Z hlediska subjektivní stránky se jedná o úmyslný trestný čin spočívající v tom, že pachatel si je vědom, že poškozený se nachází v nebezpečí smrti nebo projevuje známky vážné poruchy zdraví a neposkytne mu potřebnou pomoc.⁶²

Ustanovení § 150/2 TZ dopadá na jednání osoby, u které je povinnost poskytnout potřebnou pomoc dána povahou jejího zaměstnání. V tomto případě nelze uvažovat o tzv. negativní podmínce trestnosti. Pachatel tedy musí konat i v případě, že by tím sám sebe nebo jiného vystavil nebezpečí.⁶³ Pachatelem je ve smyslu této skutkové podstaty speciální subjekt, u něhož je dána zvláštní povinnost konat vyplývající ze zvláštních právních předpisů.⁶⁴ Z hlediska subjektivní stránky platí, co bylo řečeno k ustanovení § 150/1 TZ. Speciálním případem je situace, kdy pachatel shledal u poškozeného stav tzv. biologické smrti (čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, § 11 zákona o péči o zdraví lidu) a z tohoto důvodu nezačal resuscitační úkony. Takové případy vylučují u pachatele úmyslné zavinění.⁶⁵ Za jistých okolností postačuje k naplnění subjektivní stránky pouze úmysl eventuální. Jedná se o případy, kdy lékař vyčkává s dalším postupem při odvrácení hrozícího nebezpečí pokynů jiného lékaře, ačkoli by, s ohledem na své zkušenosti a kvalifikaci, mohl zakročit sám.⁶⁶

V ustanoveních §§ 150 a 151 pracuje TZ s pojmem „**potřebná pomoc**“. Tou se rozumí pomoc nutná k odvrácení nebo snížení nebezpečí smrti. Nelze ji vykládat pouze jako pomoc spolehlivě vedoucí k záchraně nebo snížení nebezpečí smrti poškozeného, neboť trestní odpovědnosti se nemůže zprostit ten, kdo by tvrdil, že pomoc, kterou mohl

⁶⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. září 1999, sp. zn. 8 Tz 119/99

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1422 (§150).

⁶² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. června 2009, sp. zn. 4 Tdo 526/2009

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 500.

⁶⁴ MITLÖHNER, Miroslav. Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona. *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 1, s. 17.

⁶⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008

⁶⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 8 Tdo 1360/2008

poskytnout, by nevedla ke zlepšení zdravotního stavu poškozeného.⁶⁷ Její povaha se bude odvíjet od konkrétního případu a možností pachatele.⁶⁸

Zvláštní právní úpravu obsahuje § 151 TZ postihující za neposkytnutí pomoci řidiče dopravního prostředku, který měl účast na nehodě.⁶⁹ I v tomto případě je řidič povinnosti zproštěn, mělo-li by její poskytnutí za následek vznik nebezpečí pro něj samého nebo pro jiného.⁷⁰ Trestní odpovědnost není vyloučena v situaci, kdy se řidič ač opilý, nikoli nepřítčný, rozhodne opustit místo nehody, aniž by poškozenému poskytl potřebnou pomoc.⁷¹ Ačkoli trestní odpovědnost za spáchání tohoto trestného činu dopadá pouze na řidiče dopravního prostředku, považuje se za účastníka dopravní nehody každý, kdo se na jejím vzniku nebo průběhu podílel, a to bez ohledu na zavinění.⁷² Dopravní nehody jsou v dnešní době na denním pořádku. Tato skutečnost je tím spíše alarmující, podíváme-li se na následky těchto nehod. V některých případech je taková nehoda souhrou nešťastných událostí, velké procento ale představují případy, kdy sehrál roli alkohol nebo nezkušenost řidiče. Při dopravních nehodách nebývá příliš mnoho času k odvrácení tragických následků. Proto je třeba, aby kdokoli, kdo se s takovou nehodou setká, nejen ten, kdo ji způsobil, poskytl co nejdříve zraněnému pomoc. Ač je tato pomoc ve většině případů poskytována laiky, může vést k záchraně lidského života. Naprosto odsouzeníhodná jsou dle mého názoru jednání řidičů, kteří, ačkoli jsou si vědomi možných následků svého jednání, z místa nehody ujedou.

3.3.3. Šíření nakažlivé lidské nemoci a ohrožení pohlavní nemocí

Prostřednictvím skutkových podstat obou těchto trestných činů dopadá trestněprávní ochrana na život a zdraví lidí. U trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci se jedná o ochranu před nebezpečím rozšíření nakažlivých chorob, u trestného činu ohrožení pohlavní nemocí je objekt zúžen na ochranu před přesně vymezenou skupinou nakažlivých nemocí vyvolaných pohlavní nákazou. Trestný čin podle § 155 TZ je tedy k trestnému činu dle § 152, 153 TZ ve vztahu speciality.⁷³

⁶⁷ MITLÖHNER, Miroslav. Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona. *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 5, s. 16.

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1422 – 1423 (§150).

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 501.

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 191, (§ 151).

⁷¹ rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. srpna 2000, sp. zn. 4 To 437/2000

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 502.

⁷³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005

Skutková podstata trestného činu **šíření nakažlivé lidské nemoci** (§§ 152 a 153 TZ) postihuje jak úmyslná, tak nedbalostní jednání spočívající ve způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé lidské nemoci. Subjektem může být v obou případech kdokoli.⁷⁴ Co se pro účely TZ rozumí nakažlivou lidskou nemocí, stanovuje nařízení vlády č. 453/2009 Sb. ze dne 12. 12. 2009. Dle přílohy č. 1 tohoto nařízení je nakažlivou lidskou nemocí např. AIDS, tuberkulóza nebo SARS. AIDS, včetně nosičství viru HIV, tedy není pohlavní, nýbrž nakažlivou nemocí.⁷⁵ Dostane-li se taková nemoc do míst, kde se doposud nevyskytovala, a je-li zde reálné nebezpečí vzniku epidemie, mluvíme o jejím zavlečení. V momentě, kdy se nemoc vyskytující se na určitém místě, stane epidemií, jedná se o rozšíření takové nemoci. V obou případech nemusí k těmto jednáním fakticky dojít, postačuje existence reálně hrozícího nebezpečí.⁷⁶

Trestný čin **ohrožení pohlavní nemocí** směřuje k ochraně před reálnou a bezprostřední hrozbou nákazy pohlavní chorobou. Skutková podstata dopadá na úmyslná i nedbalostní jednání pachatele.⁷⁷ Tím může být kdokoli, z povahy věci ale vyplývá, že se může jednat pouze o osobu, která je sama pohlavní chorobou nakažena.⁷⁸

3.3.4. Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty

Ustanovení §§ 156 a 157 TZ postihují jednání, kterým pachatel (ve smyslu obecného subjektu) úmyslně nebo z nedbalosti prodejem, výrobou nebo opatřením potravin nebo jiných předmětů ohrozí život nebo zdraví jiného. Trestní odpovědnost nedopadá na jednání, při kterých si pachatel opatří tyto věci výhradně pro vlastní potřebu.⁷⁹ Ve smyslu § 2 zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích se potravinami rozumí látky určené ke spotřebě člověkem v nezměněném nebo upraveném stavu: jídlo nebo nápoj, přídatné, pomocné látky a látky určené k aromatizaci, které jsou určeny k prodeji spotřebiteli za účelem konzumace. Pod potraviny zákon nezahrnuje léčiva a omamné nebo psychotropní látky.⁸⁰ Pojem „jiné předměty“ potom zahrnuje věci, jejichž účelem je uspokojování lidských potřeb

⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 193-194 (§ 152, 153).

⁷⁵ nařízení vlády české republiky č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin

⁷⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 503-504.

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 195-196, (§ 155).

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 505.

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 196-197, (§ 156, 157).

⁸⁰ zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích ve znění pozdějších předpisů

(oděvy, obuv, hračky, atd.). Nebezpečnost potravin a jiných předmětů je třeba posuzovat z hlediska jejich obvyklého použití.⁸¹

3.3.5. Rvačka

Ustanovení § 158 TZ vymezuje trestný čin rvačky jako úmyslné ohrožení života nebo zdraví jiného účastí na rvačce. Rvačkou se rozumí vzájemné napadání nejméně tří osob, v rámci kterého se střídá útok a protiútok a všichni její účastníci se navzájem ohrožují na životě a zdraví. Všichni účastníci jsou tedy v postavení útočníků, není zde napadeného. U napadání je rozhodujícím kritériem jeho intenzita, nikoli způsob, jakým bylo provedeno.⁸² Jednání, spočívající v obraně proti útoku jiné osoby nebo jiných osob, právní kvalifikaci dle § 158 TZ nepodléhá.⁸³

Objektem trestného činu rvačky je život a zdraví jejich účastníků a osob nezúčastněných, na místě rvačky přítomných, jejichž život a zdraví jsou v důsledku toho bezprostředně ohroženy.⁸⁴ Subjektivní stránka vyžaduje u pachatelů úmyslné zavinění vztahující se jak k účasti na rvačce, tak i k jejímu následku, tedy k ohrožení života nebo zdraví jiného.⁸⁵ Za účastníka rvačky tedy nebude považován ten, jehož účast na rvačce má vést k jejímu zabránění nebo ukončení, ani ten, kdo sice zasáhl do rvačky s úmyslem jinému způsobit újmu na zdraví, ale bez toho, že by měl v úmyslu rvát se s ostatními účastníky. Pachatelem může být obecně kdokoli, v konkrétním případě jimi budou účastníci rvačky, kteří jsou zároveň i předměty útoku. Jednotliví účastníci nejsou spolupachateli.⁸⁶

Dojde-li při rvačce ke způsobení těžšího následku, konkrétně těžké újmy na zdraví nebo smrti, vztahuje se trestněprávní odpovědnost každého z účastníků k těžšímu následku, poznal-li, že k takovému následku může dojít, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že k němu nedojde, nebo sice o takové možnosti nevěděl, ale vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům o ní vědět měl a mohl.⁸⁷

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 506-507.

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1455 – 1457(§158).

⁸³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1960, sp. zn. 5 Tz 10/60

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1456 (§158).

⁸⁵ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1960, sp. zn. 5 Tz 10/60

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1457 (§158).

⁸⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. září 1968, sp. zn. 11 Tz 38/68

3.4. Trestné činy proti těhotenství ženy

LPS zakotvuje vedle práva na život potřebu chránit lidský život již před narozením. K ochraně vznikajícího života slouží skutkové podstaty trestných činů obsažených ve čtvrtém dílu první hlavy zvláštní části TZ. Ochrana dopadá na vznikající život zprostředkovaně skrze ochranu poskytovanou těhotenství ženy proti zásahům směřujícím k nelegálnímu přerušení těhotenství.⁸⁸ Česká republika se řadí mezi země, které k problematice interrupcí přistupují liberální způsobem. Těhotná žena má tak osud svého nenarozeného dítěte plně ve svých rukou, české zákony ji přiznávají právo rozhodnout o svém mateřství.⁸⁹ Jedná se o společensky velmi citlivé téma, kdy na jedné straně stojí právo na život nenarozeného dítěte a na straně druhé právo ženy svobodně rozhodnout o svém mateřství.

Těhotnou ženou se pro účely skutkových podstat trestných činů uvedených ve čtvrtém dílu první hlavy zvláštní části TZ rozumí žena v období od početí do začátku porodu.⁹⁰ Umělé přerušení těhotenství je ve smyslu § 4 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky jedním z druhů potratu.⁹¹ Za umělé přerušení těhotenství je považováno jakékoli jednání, které směřuje k u smrcení plodu a má povahu umělého přerušení těhotenství.⁹²

Formulace jednotlivých skutkových podstat obsažených v dílu čtvrtém vyjadřuje stupeň ochrany chráněných zájmů, kterými jsou vznikající lidský život a zdraví matky. V prvé řadě je postihováno jednání spočívající v nedovoleném přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159 TZ).⁹³ Méně závažné je toto jednání v případě, že k němu těhotná žena dala souhlas (§ 160 TZ).⁹⁴ Samostatně jsou upraveny skutkové podstaty postihující jednání pachatele, které spočívá v psychické nebo fyzické pomoci ženě k umělému přerušení těhotenství nebo ve svádění těhotné ženy k němu (§§ 161, 162 TZ).⁹⁵ Svádění je trestné samo o sobě. Trestnost pachatele není podmíněna tím, že se těhotná žena o přerušení těhotenství

⁸⁸ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) – Část druhá. Zvláštní část, hlava I. Systém APSI pro Windows. ver. 12, aktualizováno 10. 10. 2010 [cit. 12.11.2010].*

⁸⁹ KÜHN, Zdeněk. *Současná právní regulace umělých potratů ve světě. Všehrd- Všehrd*, 1994, č. 10, s. 26.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 199 (§ 162).

⁹¹ vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky ve znění pozdějších předpisů

⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1468 (§160).

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1462-1463 (§159).

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 199 (§§ 161, 162)

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 198-200 (§ 159-162).

skutečně pokusí.⁹⁶ Sama těhotná žena není za výše uvedená jednání trestně odpovědná, proto bude jednání pachatele, ač ve formě návodu nebo pomoci, pachatelstvím.⁹⁷

K přerušení těhotenství může dojít pouze za předpokladu, že plod v matčině těle je živý. V případě, že plod již odumřel a některým z výše specifikovaných jednání došlo pouze k jeho odstranění, je takové jednání přípustné, bude-li provedeno v souladu s lékařskými postupy. Předmětem útoku těchto trestných činů je lidský plod do počátku porodu. Subjektivní stránka vyžaduje úmysl směřující k usmrcení plodu, pachatelem může být každý, kdo přerušil těhotenství jiným způsobem než připouští zákon o umělém přerušeni těhotenství. Nezáleží na tom, jakých prostředků bude při jednání směřujícím k usmrcení plodu použito. Může se jednat jak o prostředky a zákroky, které vedou k vyhnání plodu z těla matky, tak i o prostředky způsobující vyvolání předčasného porodu. Jednání, jehož následkem by bylo uspíšení porodu, může být kvalifikováno jako trestný čin nedovoleného přerušeni těhotenství ve smyslu § 159, příp. § 160 TZ pouze za předpokladu, že by směřovalo k usmrcení plodu. V opačném případě by bylo jednání posuzováno dle skutkové podstaty trestného činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 TZ.⁹⁸

Zákonné způsoby přerušeni těhotenství upravuje zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství a prováděcí vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 75/1986 Sb.⁹⁹ Přerušeni těhotenství v souladu se zákonem nepředstavuje porušeni přirozeného práva dítěte na život, které garantuje čl. 6 Úmluvy o právech dítěte.¹⁰⁰ Není ani v rozporu s čl. 6 LPS, který přiznává každému právo na život a zakotvuje ochranu lidského života již před narozením.¹⁰¹

3.5. Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem

Trestné činy tvořící díl pátý první hlavy zvláštní části TZ byly do jeho systematiky zařazeny v návaznosti na mezinárodní Úmluvu o lidských právech a biomedicině a Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1478 (§162).

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 510-511.

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1462 - 1463 (§159).

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1462 - 1463 (§159).

¹⁰⁰ zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

lidských bytostí.¹⁰² Skutkové podstaty trestných činů zde obsažených klasifikují jako trestná jednání spočívající v neoprávněném odebrání tkání a orgánů a nakládání s nimi, v odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu a v nedovoleném nakládání s lidským embryem a lidským genomem. Pro správné vymezení specifických pojmů, se kterými pracují skutkové podstaty těchto trestných činů, je třeba nahlédnout do zvláštních právních předpisů. Zejména se jedná o zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon vymezující pojmy tkáň a orgán a přípustnost jejich odběru, dále o zákon č. 296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách upravující podmínky pro zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání nebo buněk určených k použití u člověka, a zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech.¹⁰³ Z hlediska subjektivní stránky vyžadují skutkové podstaty u pachatele, kterým může být kdokoli, úmyslné zavinění.¹⁰⁴

¹⁰² Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon. č. 40/2009 Sb.) – Část druhá. Zvláštní část, hlava I. Systém APSI pro Windows. ver. 12, aktualizováno 10. 10. 2010 [cit. 12.11.2010].*

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 200-206 (§ 164-167).

¹⁰⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 513 – 514.

4. Koncepce úmyslných usmrcení

Z hlediska systematiky první hlavy zvláštní části TZ tvoří první skupinu trestné činy, jejichž společným znakem je následek spočívající v úmyslném usmrcení jiného. Přijetí TZ znamenalo mimo jiné zcela zásadní změnu postoje českých zákonodárců k pojetí úmyslných trestných činů. Do přijetí tohoto zákona česká právní úprava nečinila pojmové rozdíly mezi úmyslnými usmrceními, pouze vymezovala okolnosti použití vyšší trestní sazby.¹⁰⁵ Úmyslná usmrcení bylo možné právně kvalifikovat pouze jako trestný čin vraždy dle § 219 zákona č. 140/1961, trestní zákoník. V úvahu přicházela právní kvalifikace jednání dle § 220 zákona č. 140/1961. Tato privilegovaná skutková podstata ale díky požadavku na konkrétní subjekt dopadá na velmi úzký okruh pachatele. Praxe jednoznačně ukázala potřebu diferencovat úmyslná usmrcení a přikládat větší důraz okolnostem, které úmyslnému usmrcení předcházejí.¹⁰⁶ Za jednu z nejvýznamnějších změn, kterou přinesla nová právní úprava, je proto považována nová systematika úmyslných usmrcení.¹⁰⁷ V rámci této změny potom k nejzávažnějšímu zásahu do dosavadní systematiky došlo zavedením nové privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití (viz kapitola 4.2).

Nová právní úprava přinesla pozitivní změnu především v tom směru, že odlišuje trestný čin zabití, jako méně závažný typ úmyslného usmrcení, od trestného činu vraždy. Odlišuje tak dva trestné činy se stejným následkem, kterému ale předcházejí zcela odlišné okolnosti. V důsledku toho také více zohledňuje míru nebezpečnosti pachatele a klade menší důraz na odpovědnost pachatele za výsledek jeho jednání.¹⁰⁸ Zákonodárce dal tímto zřetelně najevo, že ne všichni pachatelé, kteří svým jednáním úmyslně usmrtí jiného, si zasluhují být společností stigmatizováni jako vrazi. Nová právní úprava snímá stigma vraha z pachatele, který jednal za mimořádných okolností blíže specifikovaných v rámci skutkové podstaty trestného činu zabití.¹⁰⁹

Co se týče objektů trestných činů proti životu, pracují skutkové podstaty jednotlivých trestných činů zařazených do prvního dílu první hlavy zvláštní části TZ s pojmem „jiného“, případně „jinému“. Pod těmito pojmy je třeba si představit živého člověka. Pojem „jiného“,

¹⁰⁵ HOŘÁK, Jaromír. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). *Trestní právo*, 2008, roč. 13, č. 10, s. 5.

¹⁰⁶ MUSIL, Jan. Český trestní zákoník potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 10, s. 10-14.

¹⁰⁷ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku*. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 72.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1325 (§141).

¹⁰⁹ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 62 – 65.

tak jak je chápán jednotlivými skutkovými podstatami trestných činů proti životu, nelze vnímat jako dosud nenarozený lidský plod.¹¹⁰

Pojetí úmyslných usmrcení považují jednoznačně za jeden z největších přínosů nové právní úpravy. Nedostatkem předchozí právní úpravy byla dle mého názoru především skutečnost, že dostatečně neumožňovala při posuzování osobnosti pachatele zohledňovat jeho momentální rozpoložení v době spáchání trestného činu, aspekty, které jeho jednání do značné míry ovlivnily. V důsledku toho byli v podstatě všichni pachatelé úmyslných usmrcení automaticky posuzováni jako vrazi.

4.1. Vražda

Zvláštní část TZ v rámci trestných činů proti životu a zdraví zakotvuje skutkové podstaty trestných činů, jejichž objektem je život nebo zdraví. Z nich je nejvíce závažným a společensky nejvíce nebezpečným trestný čin vraždy.¹¹¹ Ustanovení § 140 TZ rozlišuje tři případy úmyslného usmrcení: vraždu prostou, vraždu kvalifikovanou a vraždu spáchanou za zvlášť přitěžujících okolností.¹¹²

Co se týče jednotlivých znaků skutkové podstaty, objektem trestného činu vraždy je lidský život. V rámci lidského života, jako primárního objektu, jsou ve skutkových podstatách vymezujících úmyslná usmrcení, zahrnuty i některé další, druhotné objekty. Těmi jsou např. úřední osoby, zdravotničtí pracovníci zahrnutí v rámci kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy v § 140/3 TZ.¹¹³ Předmětem útoku může být pouze živý člověk, za kterého je třeba považovat i dítě, které přestalo být lidským plodem. Trestná jsou i jednání, kterým pachatel uspíší blížíci se smrt jiné osoby, tzv. vraždy z útrpnosti, euthanasie. Objektivní stránka spočívá v úmyslném usmrcení jiného a to jakýmkoli způsobem. Není tedy rozhodné, zda k usmrcení dojde v důsledku omisivního či komisivního jednání pachatele. V případě omisivního jednání se musí jednat o porušení právní povinnosti. Nestačí, poruší-li pachatel obecnou povinnost konat vyplývající pro něho z morálních pravidel.¹¹⁴ Pachatelem může být zpravidla kdokoli. Výjimkou jsou pachatelé, kteří svým jednáním sice naplňují znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy, jejich jednání však TZ s ohledem na okolnosti

¹¹⁰ MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 16.

¹¹¹ MITLÖHNER, Miroslav. Vražda, její etiologie a prevence. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 3, s. 11.

¹¹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 169 (§ 140).

¹¹³ „Tamtéž“

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1299 (§140).

spáchání trestného činu privileguje. Jedná se např. o matku, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo bezprostředně poté.¹¹⁵ Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl s tím, že postačuje úmysl eventuální. Úmysl pachatele trestného činu vraždy musí vždy směřovat ke způsobení následku předpokládaného skutkovou podstatou, tedy k usmrcení jiného.¹¹⁶ Důležitými aspekty při posuzování zavinění pachatele jsou také pohnutka a motiv.¹¹⁷ K prokázání nepřímého úmyslu pachatele je třeba dokázat logickou provázanost mezi objektivními skutečnostmi (např. intenzita útoky, povaha použitého nástroje a způsob jeho použití) s okolnostmi subjektivními, tedy s pohnutkou a osobními vlastnostmi pachatele.¹¹⁸ Nepřímý úmysl není možné presumovat, vždy je třeba ho na základě skutkových okolností prokázat.¹¹⁹

4.1.1. Vražda prostá

TZ vymezuje prostou vraždu v ustanovení § 140/1 následujícím způsobem: „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.“ Srovnáme-li toto ustanovení se závažnějším typem vraždy obsaženým v ustanovení § 140/2 TZ, můžeme prostou vraždu a contrario vymezit jako jednání pachatele, při kterém pachatel bez rozmyslu nebo předchozího uvážení, úmyslně usmrtí jiného. Vymezíme-li skutkovou podstatu § 140/1 TZ vůči skutkové podstatě trestného činu zabití, je za prostou vraždu považováno jednání pachatele, které vedlo k úmyslnému usmrcení jiného, aniž by pachatel jednal v silném rozrušení ze strachu, úleku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.¹²⁰

Jako vražda prostá jsou kvalifikovány také případy tzv. afektivní připravenosti k činu, která je dána dlouhotrvajícím vztahem mezi poškozeným a pachatelem trestného činu. Důvodem pro takový postup je skutečnost, že rozhodnutí pachatele v takových případech ještě nedospělo do stadia usmrcení poškozeného a nelze proto hovořit o premeditaci.¹²¹

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 176 (§ 142).

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 480.

¹¹⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 2007, sp. zn. 3 Tdo 1074/2007

¹¹⁸ usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2007, sp. zn. III. ÚS 681/06

¹¹⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 17. května 2007, sp. zn. IV. ÚS 260/05

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 169 – 176 (§ 140, § 142).

¹²¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1306 (§140).

4.1.2. Vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení

Samostatná kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy dle § 140/2 TZ byla do systematiky zvláštní části TZ zakotvena v roce 2009. Ve srovnání s vraždou prostou se jedná o závažnější formu úmyslného usmrcení. Vztah k § 140/1 TZ je založen na specialitě.¹²²

Současná právní úprava se v rámci pojetí úmyslných usmrcení vrátila k tzv. **premeditaci**. Jedná se o určitou hranici, která odlišuje jednotlivé případy úmyslných usmrcení podle privilegujících a kvalifikujících okolností.¹²³ Premeditace je, na základě psychologických poznatků, tvořena rozhodovací a realizační etapou volního jednání. Zaměřena je především na etapu rozhodovací. Na rozdíl od afektu, spočívajícího v emocionálním náhlém hnutí mysli, se jedná o uvážený myšlenkový postup.¹²⁴ Ustanovení § 140/2 TZ upravuje premeditaci ve formě rozmyslu, tzv. reflexe, a premeditaci ve formě předchozího uvážení, neboli premeditace v užším slova smyslu.¹²⁵

Jak rozmysl, tak předchozí uvážení, jsou myšlenkové pochody pachatele, v rámci nichž pachatel hodnotí veškeré okolnosti působící na jeho psychiku, na základě kterých se v konečné fázi rozhoduje, zda spáchá trestný čin. Tyto myšlenkové pochody signalizují, že pachatel vraždy měl své jednání do určité míry pod kontrolou, měl možnost zvážit jednotlivé skutečnosti a od svého úmyslu spáchat vraždu mohl upustit. V obou případech se tedy jedná o okolnosti, které charakterizují jednání pachatele, z nichž pramení úmysl pachatele spáchat trestný čin.¹²⁶ Jedná se o projevy předem uváženého úmyslu (tzv. *dolus praemeditatus*), který není možný ztotožňovat s formami zavinění. Nejedná se o zvláštní složky úmyslu, ale o okolnosti, v nichž má úmyslné zavinění počátek, které charakterizují jednání pachatele.¹²⁷ Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že se jedná v podstatě o totožné pojmy, není tomu tak. Odlišnosti je třeba hledat jednak v časovém vymezení, intenzitě a určité niance je možné spatřovat také v předmětu.¹²⁸

Rozmysl, jako kvalifikovaná forma úmyslu, je, co do racionální kontroly pachatele nad svým jednáním, ve vztahu k předchozímu uvážení méně intenzivní formou

¹²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 477.

¹²³ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 54.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1304 (§140).

¹²⁵ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 54.

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 477.

¹²⁷ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 56.

¹²⁸ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku*. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 73.

premeditace.¹²⁹ Z časového hlediska může trvat velmi krátce. Pachatel ač jedná uváženě, s rozmyslem, nejedná po předchozím uvážení. Z toho je zřejmé, že z časového hlediska je zde užší vazba na samotné jednání pachatele než v rámci předchozího uvážení. Rozmysl předchází jednání zcela bezprostředně, případně pouze s malým časovým odstupem. Alespoň z části jde ruku v ruce s protizákonným jednáním. Samotný pojem rozmysl značí, že jednání pachatele není reakcí na určitou vyhrocenou situaci, ale je jednáním účelným.¹³⁰

Předchozímu uvážení, co se týče časového hlediska, předchází spáchání vraždy zpravidla s větším časovým předstihem než je tomu v případě rozmyslu. Vzhledem k tomu, že zahrnuje nejen okamžik samotného spáchání trestného činu, ale i jednání pachatele, která tomu předcházela (fáze plánování činu), mělo by být v případě jednání pachatele po předchozím uvážení patrné stadium přípravy trestného činu. Jednání po předchozím uvážení se vyznačuje větší mírou intenzity než jak je tomu v případě jednání s rozmyslem.¹³¹

Pro právní kvalifikaci jednání pachatele dle § 140/2 TZ je třeba, aby jeho jednání dospělo alespoň do stadia pokusu. Hlavní úskalí premeditace spočívá v tom, že ne vždy přesně odráží míru nebezpečnosti pachatelova jednání. Existence některé z forem premeditace nemusí automaticky znamenat vyšší nebezpečnost jednání pachatele a naopak. Existenci, resp. neexistenci premeditace je třeba v konkrétním případě zkoumat pomocí skutečností, které ji u pachatele vylučují.¹³²

Trestný čin vraždy bezpochyby vždy představoval a i nadále představuje nejzávažnější útok na integritu člověka. Tato skutečnost se odráží především v trestní sazbě, kterou zákon umožňuje uložit za její spáchání. Ačkoli je vražda vždy odsouzeníhodným jednáním, spatřuji jednoznačný přínos nové právní úpravy v přísnějším posuzování vraždy za předpokladu, že pachatel si svůj čin předem naplánoval, že nejednal v reakci na momentální situaci.

4.1.3. Vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností

Třetím typem úmyslného usmrcení je vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností upravená v § 140/3 TZ.¹³³ Okolnosti uvedené v tomto ustanovení podmiňují použití vyšší trestní sazby a zvyšují trestnost pachatele, který se dopustil trestného činu vraždy.¹³⁴

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1305 (§140).

¹³⁰ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku*. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 73-76.

¹³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 477.

¹³² HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 59 - 60.

¹³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 171 (§ 140).

¹³⁴ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 58.

Pro právní kvalifikaci jeho jednání nemá v tomto případě význam, zda spáchal vraždu prostou nebo kvalifikovanou.¹³⁵

Mezi okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby řadí zákonodárce v první řadě případy, kdy jedním skutkem dojde k zavraždění dvou nebo více osob.¹³⁶ Druhou skupinou okolností jsou vraždy spáchané na specifických objektech. Jedná se o těhotné ženy, děti mladší patnácti let, úřední osoby, svědky, znalce a tlumočníky, zdravotnické nebo podobné pracovníky, jiné osoby pro jejich rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání.¹³⁷ Naplnění skutkové podstaty vraždy na těhotné ženě je podmíněno těhotenstvím ženy v okamžiku, kdy ji pachatel začal usmrcovat, aniž by mělo význam, jestli mělo pachatelovo jednání za následek potrat. Pachatel nemusí vědět, že jeho obětí je těhotná žena. K jeho trestní odpovědnosti postačí z hlediska zavinění nedbalost. K tomu, aby byla vražda úřední osoby posuzována dle § 140/3 TZ je třeba, aby k jejímu spáchání došlo při výkonu nebo pro výkon její pravomoci.¹³⁸ Kdo je pro účely TZ úřední osobou, vymezuje ustanovení § 127 TZ.¹³⁹ Svědek, znalec nebo tlumočník budou objekty trestného činu vraždy dle § 140/3 TZ v případě, že k jejich usmrcení dojde v souvislosti s výkonem jejich povinností. Co se týče zavinění, postačí, že pachatel zná skutkové okolnosti, ze kterých bylo možné dovodit, že oběť je v postavení svědka, znalce nebo tlumočníka.¹⁴⁰ Vražda spáchaná na zdravotnickém nebo podobném pracovníkovi je kvalifikována dle § 140/3 TZ v případě, že k jejímu spáchání dojde při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života, ochraně zdraví nebo majetku.¹⁴¹ Prostřednictvím tohoto ustanovení dopadá trestněprávní ochrana nejen na zdravotnické pracovníky a lékaře, ale také např. na hasiče.¹⁴² Zvlášť zavržením hodnými pohnutkami ve smyslu ustavení § 140/3 TZ jsou případy vražd spáchané opětovně, zvlášť

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 481.

¹³⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1307 (§140).

¹³⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 169 (§ 140).

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1307-1308 (§ 140).

¹³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 161 (§ 127).

¹⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1309 - 1310 (§ 140).

¹⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 169 (§ 140).

¹⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1307 - 1311 (§ 140).

surovým nebo trýznivým způsobem a vražd, k jejichž spáchání vedla pachatele zvlášť zavrženíhodná pohnutka.¹⁴³

4.2. Zabití

Trestný čin zabití je privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy. Při vytváření jeho skutkové podstaty se zákonodárci do značné míry nechali inspirovat zahraničními právními úpravami, např. švýcarským trestním zákoníkem, které vnímají privilegovaný typ úmyslného usmrcení jako tzv. afektdelikt.¹⁴⁴ Český zákonodárce obsáhl do skutkové podstaty trestného činu zabití ve vztahu k úmyslnému usmrcení dvě kategorie privilegujících okolností – výše zmíněný **afektdelikt a provokaci**.¹⁴⁵

Z hlediska jednotlivých kategorií zločinů nespadá trestný čin zabití v základní skutkové podstatě, na rozdíl od trestného činu vraždy, mezi tzv. zvlášť závažné zločiny a pachateli hrozí za jeho spáchání trest odnětí svobody v délce 3 až 8 let. Ustanovení § 141/2 TZ potom stanovuje podmínky použití vyšší trestní sazby.¹⁴⁶

Zakotvení skutkové podstaty trestného činu zabití do TZ hodnotím jako velmi pozitivní krok. Při posuzování osobnosti pachatele je tak možné zvažovat skutečnosti privilegující jeho jednání spočívající v úmyslném usmrcení jiného. Předchozí právní úprava toto sice umožňovala také, ale privilegující okolnosti se vztahovaly pouze k velmi omezenému okruhu pachatelů (viz § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

4.2.1. Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu zabití spočívá v usmrcení jiného. V tomto směru je následek stejný jako v případě vraždy. Kvalifikovat jednání pachatele jako zabití je možné pouze za předpokladu, že k usmrcení jiného dojde v silném rozrušení, které pramení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli nebo za situace, kdy pachatel jedná v reakci na předchozí zavrženíhodné jednání ze strany poškozeného. Co se týče způsobu jednání, zahrnuje skutková podstata jak konání tak opomenutí.¹⁴⁷ V případě zabití spáchaného opomenutím musí u pachatele trestného činu existovat zvláštní

¹⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 482.

¹⁴⁴ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 62.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1325 (§ 140).

¹⁴⁶ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku*. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 72.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1326 (§141).

povinnost zabránit smrti ve smyslu § 112 TZ. Pouhé porušení morálních pravidel není k naplnění skutkové stránky dostačující.¹⁴⁸

Jako typový případ jednání formou opomenutí uvádí Kuchta např. otce, který v zoufalství opustí své těžce nemocné dítě, o které je povinen pečovat, s tím, že si je vědom skutečnosti, že v důsledku jeho jednání bude uspíšena smrt jeho dítěte. Ve většině případů bude jednání pachatele reakcí na zvlášť zátěžovou situaci. Způsob, jakým dojde k usmrcení a prostředky, kterých bude k tomuto účelu použito, nejsou pro právní kvalifikaci jednání pachatele rozhodující. V úvahu mohou přicházet jak jednorázová, tak i dlouhodobá nebo postupná jednání. Do skupiny jednorázových jednání pachatele spadají např. případy, kdy pachatel svou oběť zastřelí nebo probodne. Dlouhodobé jednání může potom spočívat např. v podávání jedu oběti v malých dávkách.¹⁴⁹

4.2.2. Subjekt

V současnosti upravuje TZ dvě samostatné privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy - zabití a vraždu novorozeného dítěte matkou. Trestní odpovědnost pachatele pro trestný čin zabití, na rozdíl od trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, není podmiňována existencí specifických vlastností pachatele.¹⁵⁰ Nemusí se tedy jednat o konkrétní subjekt a pachatelem může být kdokoli.¹⁵¹ Skutková podstata ale vyžaduje, aby pachatel jednal v silném rozrušení, které pramení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo jeho jednání bylo důsledkem předchozího zavrženíhodného jednání ze strany poškozeného. Za splnění těchto předpokladů je možné uvažovat o právní kvalifikaci jednání pachatele jako o trestném činu zabití. Co se týče účastenství, je nutné zdůraznit, že výše uvedené mimořádné okolnosti, mohou prospívat pouze pachateli, který se pod jejich vlivem dopustil trestného činu. Privilegovanost proto nemůže svědčit ve prospěch jiných účastníků, na jejichž jednání neměly výše zmíněné okolnosti vliv.¹⁵²

Jednou z podmínek, které podmiňují trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin, je přičetnost pachatele v době spáchání trestného činu.¹⁵³ Přičetnost pachatele je podmíněna jeho rozpoznávací a ovládací schopností v době spáchání trestného činu.

¹⁴⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 479.

¹⁴⁹ KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 17.

¹⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 175 - 176 (§ 141, § 142).

¹⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 480.

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1326 (§141).

¹⁵³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 181.

Nedostatek některé z těchto schopností je jedním z kritérií nepřičetnosti, hovoří se o tzv. psychologickém kritériu.¹⁵⁴ V konečném důsledku je potom nepřičetnost okolností vylučující trestní odpovědnost pachatele.¹⁵⁵ Pachatel trestného činu zabití jednající v afektdeliktu sice navenek projevuje svou vůli, jeho rozpoznávací schopnosti, ve smyslu adekvátní reakce na určité mimořádné situace, je ale do značné míry omezena. V obecné rovině je možné vymezit tři druhy afektů: prosté, silné a afekty nejvyššího stupně. Jiné rozlišení potom mluví o tzv. patických a normálních afektech. Ve smyslu skutkové podstaty trestného činu zabití hovoříme o silném afektu normálním. Tzv. normální afekty nepředstavují chorobný psychický stav, proto by u nich nepřičetnost, na rozdíl od afektů patických, neměla připadat v úvahu. Afekt požadovaný skutkovou podstatou trestného činu zabití patří mezi afekty silné. V důsledku existence takového afektu přičetnost pachatele nelze zcela vyloučit a hovořit o nepřičetnosti. V úvahu ale přichází zmenšené přičetnost pachatele jednajícího v afektdeliktu.¹⁵⁶ K otázce přičetnosti lze tedy shrnout, že přičetnost a afekt na sebe mohou v určitých případech působit a vzájemně se ovlivňovat. Rozhodně ale nelze oba tyto duševní stavy ztotožňovat. Není možné dojít k závěru, že přítomnost jednoho z nich automaticky znamená přítomnost druhého. Afekt, jako specifický znak skutkové podstaty trestného činu zabití, není možné zaměňovat s obecnými podmínkami trestnosti tak, jak je vymezují ustanovení TZ o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti.¹⁵⁷ Ačkoli má tento duševní stav za následek zúžení vědomí pachatele a oslabení jeho zábran, nemusí se nutně projevit na jeho přičetnosti.¹⁵⁸

4.2.3. Subjektivní stránka

V rámci subjektivní stránky trestného činu je vždy třeba primárně zkoumat otázku zavinění. Co se týče zavinění, je trestný čin zabití úmyslným trestným činem. K trestní odpovědnosti pachatele postačuje prokázání alespoň eventuálního úmyslu, který musí směřovat k následku předpokládanému skutkovou podstatou, tedy k usmrcení jiného.¹⁵⁹

Rozdíl do základní skutkové podstaty trestného činu vraždy spočívá v tom, že na straně pachatele existují subjektivní stavy, které mu v rámci trestního postihu zajišťují privilegované postavení. Tyto stavy jsou označovány jako afektdelikt a provokace.

¹⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 187.

¹⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 45 (§ 26).

¹⁵⁶ HOŘÁK, Jaromír. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). *Trestní právo*, 2008, roč. 13, č. 10, s. 7 - 15.

¹⁵⁷ „Tamtéž“

¹⁵⁸ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 62.

¹⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 480.

Afektdelikt je případ, kdy pachatel jedná ve stavu silného rozrušení pramenícího ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli.¹⁶⁰ Silné rozrušení by mělo být obrannou reakcí pachatele na vypjaté životní situace. Ačkoli se bude jednat o reakci v daném případě neadekvátní, je vzhledem k okolnostem pochopitelná. To samo o sobě nic nemění na skutečnosti, že čin pachatele zůstává i nadále trestuhodným. Co se týče délky trvání tohoto rozrušení, půjde zpravidla o spontánní okamžitou reakci pachatele na určitou mimořádnou životní situaci. Není ale vyloučeno, aby se jednalo o chronický, delší dobu trvající stav.¹⁶¹

Skutková podstata trestného činu zabití dále hovoří o strachu, úleku nebo zmatku pachatele.¹⁶² Jedná se o psychické stavy, které TZ souhrnně označuje jako tzv. omluvitelná hnutí mysli, která pocházejí z polehčujících a pochopitelných duševních stavů pachatele.¹⁶³ Strach pramení zpravidla z obavy pachatele o život, zdraví své nebo jiných osob. Je odůvodněn mimořádně závažnými okolnostmi, které zapříčiňují silné rozrušení pachatele.¹⁶⁴ Úlek a zmatek potom způsobují, že pachatel reaguje na určité skutečnosti ve zkratu, svá jednání si nepromýšlí.¹⁶⁵ V úvahu mohou přicházet i další omluvitelná hnutí mysli, která již nejsou výslovně uvedena v TZ, jako např. smutek nebo soucit. Rozhodujícím kritériem je, zda tyto psychické stavy, ve svém důsledku vedou k vyvolání silného rozrušení pachatele pramenícího z mimořádně intenzivních a závažných podnětů.¹⁶⁶ Pod pojmem **provokace** je třeba si představit situaci, kdy pachatel jedná v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.¹⁶⁷ Co do závažnosti, musí být provokativní jednání poškozeného adekvátní významu chráněného zájmu, kterým je v případě skutkové podstaty trestného činu zabití lidský život. Pro subsumování jednání pachatele pod skutkovou podstatu trestného činu zabití je samozřejmě nezbytné prokázat příčinnou souvislost mezi předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného a úmyslným usmrcením ze strany pachatele.¹⁶⁸

¹⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1327 (§141).

¹⁶¹ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). O novém trestním zákoníku. s. 76.

¹⁶² „Tamtéž“, s. 78-79.

¹⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1327 (§141).

¹⁶⁴ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). O novém trestním zákoníku, s. 78.

¹⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 175 (§ 141).

¹⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1327 – 1328 (§141).

¹⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1327 (§141).

¹⁶⁸ „Tamtéž“, s. 1328.

4.2.4. Pohled trestního práva na problematiku euthanasie

Jedno z možných pojetí vymezuje euthanasii jako konání nebo opomenutí, jehož vlastním cílem je zkrácení života a rozhodujícím důvodem je soucit s trpícím.¹⁶⁹ Dalším možným výkladem euthanasie je vědomé ukončení života nevyлéčitelně smrtelně nemocného člověka plně způsobilého k právním úkonům na jeho žádost. Velmi často bývá také označována spojením smrt z milosti, z útrpnosti.¹⁷⁰

Euthanasie se na poli českého trestního práva stala předmětem diskusí v souvislosti s přijetím nové trestněprávní úpravy ve vztahu ke skutkové podstatě trestného činu zabití. Objevily se úvahy, zda lze pod skutkovou podstatu trestného činu zabití podřadit i případy usmrcení z důvodu euthanasie.

Z vymezení lidského života na jedné straně okamžikem narození, na straně druhé okamžikem smrti, je zřejmé, že lidský život podléhá trestněprávní ochraně i v době, kdy smrt osoby již nelze odvrátit z důvodu nevyлéčitelné nemoci nebo smrtelného zranění. Otázkou je, jaké právní kvalifikaci bude podléhat jednání pachatele, který život osoby, nacházející se v takovém stavu, ukončí.¹⁷¹

Zvláštní ustanovení, které by výslovně charakterizovalo jednání pachatele spočívající v usmrcení na žádost nebo se souhlasem poškozeného, tedy euthanasii, v rámci českého právního řádu nenajdeme.¹⁷² Ve smyslu platné právní úpravy by takové jednání mohlo být posouzeno dle § 140 TZ jako trestný čin vraždy nebo dle § 141 TZ jako trestný čin zabití.¹⁷³

Můj postoj k problematice euthanasie a její legalizace není zcela jednoznačný. Argumentem, který hovoří ve prospěch její legalizace, je jednoznačně skutečnost, že by mohla pomoci od utrpení takovému člověku, jehož smrt je již neodvratná, je pouze otázkou času. Na druhou stranu se ale domnívám, že by uzákonění takového jednání přineslo četné pokusy o jeho zneužívání, které by následně bylo velmi obtížně prokazatelné.

¹⁶⁹ FENYK, Jaroslav. Stručně zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případech tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 6, s. 4.

¹⁷⁰ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 110.

¹⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1326 (§ 141).

¹⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 478.

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1326 (§ 141).

4.3. Vražda novorozeného dítěte matkou

Stejně jako trestný čin zabití je vražda novorozeného dítěte matkou privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. K trestnému činu zabití je ve vztahu speciality a to vzhledem ke konkrétnímu subjektu a specifickému duševnímu stavu pachatelky v době spáchání trestného činu.¹⁷⁴ Jedná se o trestný čin, který v mnoha směrech vybočuje z ostatní násilné trestné činnosti.¹⁷⁵

Úmyslné usmrcení novorozeného dítěte může být dle platné právní úpravy kvalifikováno jako několik trestných činů v závislosti na naplnění jednotlivých znaků skutkových podstat. Samotný fakt, že došlo k úmyslnému usmrcení novorozeného dítěte, by mohl nasvědčovat závěru, že jednání pachatele je třeba posuzovat dle § 140, případně § 141 TZ. Skutečnost, že zákonodárce zakotvil do právní úpravy vedle základní skutkové podstaty skutkovou podstatu privilegovanou, však v zákonem stanovených případech umožňuje mírnější postup při posuzování trestnosti pachatele.¹⁷⁶

Skutkovou podstatu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou charakterizují dva fenomény, které ji odlišují od skutkové podstaty trestného činu vraždy, případně zabití. Prvním z nich je **fenomén času**, jako jeden ze znaků objektivní stránky skutkové podstaty, druhým specifický duševní stav matky v době spáchání trestného činu charakterizovaný jako **rozrušení způsobené porodem**.¹⁷⁷ Při absenci byť jen jednoho z nich by bylo při právní kvalifikaci jednání pachatelky třeba postupovat dle skutkové podstaty trestného činu vraždy, případně kvalifikovat její jednání jako trestný čin zabití.¹⁷⁸

Dle mého názoru je existence této privilegované skutkové podstaty zcela jednoznačně opodstatněná. Porod s sebou bezpochyby přináší pro ženu zcela nové pocity, na které mnohdy není připravena adekvátně reagovat a vyrovnat se s nimi. Proto se domnívám, že by nebylo vhodné posuzovat jednání ženy jinak splňující zákonné podmínky § 142 TZ stejným způsobem jako jednání člověka, jehož psychika není v momentě páchaní trestného činu vystavena žádné nestandardní zátěži.

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 483.

¹⁷⁵ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 139.

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1332 (§ 141).

¹⁷⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1332 (§ 141).

V následující části práce se budu věnovat jednotlivým znakům skutkové podstaty tohoto trestného činu a zaměřím se také na specifické znaky, kterými se skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou vyznačuje.

4.3.1. Objekt a hmotný předmět útoku

Individuálním objektem trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je život člověka.¹⁷⁹ Konkrétně se jedná o život novorozeného dítěte, tedy dítěte od počátku porodu, protože do té doby dopadá trestněprávní ochrana na lidský plod zprostředkovaně, prostřednictvím ochrany poskytované zdraví těhotné ženy.¹⁸⁰

Od objektu trestného činu je třeba odlišovat hmotný předmět útoku jako fakultativní znak objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu.¹⁸¹ Hmotným předmětem útoku je novorozené dítě, tj. lidský jedinec narozený nebo rozený z matky, od okamžiku, kdy se začne z těla matky fakticky vyčleňovat, za předpokladu, že dle stávající úrovně medicínského poznání nejde o potrat. Rozhodující je tedy skutečnost, že se dítě narodilo živé, resp. lze-li to předpokládat. Nehraje roli, zda vůbec, popř. v jaké kvalitě by byl jedinec schopen dalšího života.¹⁸² Nastane-li situace, že se narodí dítě mrtvé, případně před posuzováním jednáním matky zemře z jiných příčin, nemůžeme již uvažovat o trestném činu dle § 142 TZ jako o činu dokonaném, neboť předmětem dokonání trestného činu může být v tomto případě pouze dítě, které se narodilo živé. Prvním okamžikem, kdy se může matka jednání dle § 142 TZ, je porození hlavičky dítěte, protože do té doby se matka nemůže svého dítěte fakticky dotknout, což je základním předpokladem pro jeho usmrcení. Na základě výše uvedeného ale nelze dojít k závěru, že za předpokladu, že dítě po porodu nedýchalo, nežilo a takovou situaci posuzovat jako potrat, nikoli porod. Takový závěr by byl z hlediska trestněprávní teorie nesprávný. Jednání matky by v takovém případě bylo nutné posuzovat jako pokus na nezpůsobilém předmětu útoku.¹⁸³

¹⁷⁹ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 142.

¹⁸⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 483.

¹⁸¹ „Tamtéž“, s. 157-158.

¹⁸² KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 142.

¹⁸³ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 142 – 143.

4.3.2. Objektivní stránka

Objektivní stránka charakterizuje jednání pachatelky, následek jejího jednání a dále také příčinnou souvislost mezi jednáním a způsobeným následkem.¹⁸⁴ Spočívá v usmrcení novorozeného dítěte, které může být následkem omisivního i komisivního jednání pachatelky.¹⁸⁵ V případě komisivního jednání je třeba, aby ze strany pachatelky došlo k opomenutí jednání, ke kterému byla vzhledem k okolnostem v době činu povinna, tedy aby porušila svoji zvláštní povinnost.¹⁸⁶

Pro správné posouzení skutkové podstaty trestného činu a následnou právní kvalifikaci jednání pachatelky je třeba zaměřit se jednak na chování pachatelky před porodem, na charakter způsobu spáchání činu a následně také na její jednání po činu. Chování matky před porodem dítěte, v průběhu těhotenství, je významným vodítkem zejména pro posouzení subjektivní stránky trestného činu. V souvislosti s tím, hraje roli např. skutečnost, zda matka své těhotenství promyšleně zatajuje, zda pravidelně navštěvuje svého lékaře, zda se připravuje na porod. Co se týče samotného charakteru způsobu spáchání, můžeme mluvit o aktivních a pasivních vraždách. Aktivní vraždy zahrnují případy, kdy matka použije při spáchání činu násilí, např. své novorozené dítě udusí. Vzácně se vyskytují případy, kdy dojde k popálení, respektive upálení dítěte, a případy, kdy matka své dítě otráví. K pasivním vraždám potom dochází v situacích, kdy matka neposkytne svému novorozenému dítěti nutné poporodní ošetření, ponechá své dítě bez jakékoli pomoci v podmínkách, které mohou vést např. k jeho udušení nebo podchlazení. Jednání matky po činu je významným vodítkem pro znalce při posuzování duševního stavu matky v době páchaní trestného činu. V tomto směru je třeba sledovat chování matky samotné, tedy zda po činu usne nebo hned začne zahlazovat stopy svého činu, a postup matky při odstraňování stop jejího činu.¹⁸⁷

Specifickým znakem objektivní stránky trestného činu dle § 142 TZ je také doba jeho spáchání, fakultativní znak skutkové podstaty.¹⁸⁸ Skutková podstata hovoří v tomto směru o dvou časových obdobích. Jedná se o dobu „při porodu“ a dobu „bezprostředně po něm“. Nejprve tedy k vymezení termínu „**při porodu**“. Základní skutečnost, kterou je třeba si v tomto směru uvědomit, je, že porod není pouze jeden okamžik. Jedná se o proces tvořený několika porodními fázemi. Proto je velmi diskutabilní považovat za počátek lidského života

¹⁸⁴ „Tamtéž“, s. 143.

¹⁸⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 484.

¹⁸⁶ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 143.

¹⁸⁷ KUČERA, Jiří. Způsob páchaní v případech vražd novorozených dětí jejich matkami. *Zdravotnictví a právo*, 2003, č. 7, s. 10 – 15.

¹⁸⁸ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 143.

porod jako takový, protože z časového hlediska se jedná o určité déle trvající období.¹⁸⁹ Mezi odborníky je možné se setkat s řadou výkladů, např. že časově je možné ohraničit toto období tzv. první dobou porodní a za ukončený lze mít porod skončením tzv. třetí doby porodní.¹⁹⁰ Za všechny zmíním názor Kučery, který za počátek porodu považuje počátek druhé doby porodní, tedy okamžik, kdy dítě začíná opouštět tělo matky. Tím se tedy přiklání k názoru, že dobou „při porodu“ je třeba chápat i dobu, kdy dítě opouští a opustí tělo matky až do porodu lůžka.¹⁹¹ Nejvyšší soud potom chápe dobu „při porodu“ v širší rovině, kdy do ní zahrnuje i období po porodu v době, kdy trval mimořádný duševní stav rodičky vyvolaný porodem.¹⁹² Druhým výše zmíněným časovým obdobím je doba „**bezprostředně po porodu**“. Objektivní kritérium pro časové určení trvání tohoto období neexistuje. Na rozdíl od vymezení doby „při porodu“ ale panuje při jeho výkladu shoda. Trvání doby bezprostředně po porodu se časově shoduje s dobou, po kterou se matka nachází ve stavu rozrušení způsobeném porodem. Ve většině případů končí v okamžiku, kdy matka po porodu dítěte usne, což vede ke zklidnění nervové soustavy a tím i konci rozrušení, které u matky vyvolal porod.¹⁹³

4.3.3. Subjekt

Subjektem tohoto trestného činu můžeme být pouze matka oběti, tj. matka novorozeného dítěte.¹⁹⁴ Trestněprávní teorie hovoří o tzv. konkrétním subjektu. U pachatele jsou tedy vyžadovány zvláštní vlastnosti, což vede k omezení okruhu osob, které se mohou tohoto činu dopustit.¹⁹⁵ Trestnost matky bude posuzována podle privilegované skutkové podstaty i v případě, kdy se matka dopustí trestného činu jako spolupachatel, návodce nebo pomocník. Naproti tomu, trestní odpovědnost spolupachatele nebo účastníka, bude posuzována podle základní skutkové podstaty trestného činu vraždy.¹⁹⁶

V souvislosti se skutkovou podstatou trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je třeba se zaměřit především na otázku přičetnosti pachatelky a vymezit její

¹⁸⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského – Momentum partus). *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 5, s. 20.

¹⁹⁰ KUČTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 19.

¹⁹¹ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 144.

¹⁹² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34

¹⁹³ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 144.

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 484.

¹⁹⁵ „Tamtéž“, s. 182.

¹⁹⁶ KUČTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 18 – 19.

vzájemný vztah k psychickému stavu pachatelky označovaného jako rozrušení způsobené porodem (viz. kapitola 4.3.4). Rozrušení způsobené porodem jako zvláštní znak skutkové podstaty tohoto trestného činu nelze zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti tak, jak jsou vyjádřeny v ustanoveních o přičetnosti a zmenšené přičetnosti.¹⁹⁷ Není vyloučeno, aby pachatelka i přesto, že byla v době spáchání trestného činu přičetná, jednala ve stavu rozrušení způsobeném porodem.¹⁹⁸ Jak rozrušení způsobené porodem, tak nepřičetnost pachatelky jsou duševní poruchy, které bezpochyby ovlivňují její psychický stav. Poporodní stav však nelze dávat do souvislosti se stavem přičetnosti a to především z toho důvodu, že se jedná o momentální stav, který je u ženy spojován s dobou bezprostředně po porodu dítěte.¹⁹⁹

4.3.4. Subjektivní stránka

Z hlediska zavinění, jako obligatorního znaku subjektivní stránky, spočívá trestný čin dle § 142 TZ v úmyslu matky usmrtit své novorozené dítě.²⁰⁰ Jedná se o úmyslný trestný čin s tím, že k trestní odpovědnosti pachatelky postačuje prokázání eventuálního, nepřímého úmyslu.²⁰¹ V souvislosti s otázkou zavinění je třeba poukázat na to, že skutečnost, že se těhotná žena rozhodla zavraždit své novorozené dítě již před porodem, a tento úmysl pak při porodu nebo bezprostředně po něm v rozrušení způsobeném porodem uskutečnila, nevyklučuje, aby byl její čin posuzován jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.²⁰² Subjektivní stránka trestného činu v sobě zahrnuje dále pohnutku, kterou je třeba v trestním řízení zkoumat vzhledem k tomu, že má význam pro posouzení závažnosti a samotnou výměru trestu.²⁰³

Rozrušení způsobené porodem je specifickým znakem subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Tím, že ho zákonodárce zakotvil jako jeden z obligatorních znaků subjektivní stránky, zohledňuje specifický duševní stav, ve kterém se nachází žena po porodu dítěte. Posouzení tohoto psychického stavu je rozhodující pro trestněprávní kvalifikaci jednání pachatelky především z toho důvodu, že může

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1332 (§ 141).

¹⁹⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003

¹⁹⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2003, sp. zn. 6 Tdo 1261/2003

²⁰⁰ KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 20.

²⁰¹ „Tamtéž“

²⁰² rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53

²⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 231.

zapříčiňovat neobvyklé chování, které může vyústit v usmrcení narozeného dítěte.²⁰⁴ Nejvyšší soud vymezuje rozrušení způsobené porodem jako změněný duševní stav, který má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem a který oslabuje vůli rodičky a její odolnost vůči různým vnějším a vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Toto rozrušení musí být způsobeno porodem, nemůže tedy jít o jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami.²⁰⁵ Šámal poukazuje také na skutečnost, že takovéto psychické rozpoložení může přispívat pouze matce. Případný návodce nebo pomocník by byl trestně odpovědný podle § 140, příp. § 141 TZ.²⁰⁶ V souvislosti s výkladem rozrušení způsobeného porodem je důležité odpovědět na otázku délky jeho trvání, jak co do jeho začátku, tak co do jeho konce. Kučera spojuje počátek období, po které trvá tento specifický duševní stav ženy po porodu dítěte, s počátkem porodu.²⁰⁷ Toto vymezení není příliš určité z toho důvodu, že, jak uvádím výše, mezi teoretiky nepanuje jednotný názor na to, který okamžik je třeba chápat jako počátek porodu.²⁰⁸ Vymezit okamžik, který lze považovat za konec tohoto období, je také obtížné vzhledem k tomu, že je to otázka velmi individuální. Její posouzení je zpravidla úkolem znalců. Kučera má za to, že nejpozději končí toto období usnutím rodičky.²⁰⁹ Podíváme-li se ale na názor Nejvyššího soudu, můžeme dojít k závěru, že rozrušení způsobené porodem může trvat i několik dní.²¹⁰

Nalezení příčinné souvislosti mezi psychickým stavem, který je u rodičky vyvolán porodem, a jejím konáním, případně opomenutím, které mohou v konečné fázi vést ke smrti dítěte, je pro trestní právo nezbytné. Samotné posouzení toho, zda pachatelka jednala v rozrušení způsobeném porodem a zda je tedy možné kvalifikovat její jednání dle privilegované skutkové podstaty, náleží znalcům-porodníkům.²¹¹ Ti v širších souvislostech zkoumají, jaké vlivy působily na matku, k jakým psychickým změnám u ní docházelo v souvislosti s jejím těhotenstvím a porodem a odpovídají na odborné otázky. Znalecké posudky jsou významnými vodítky pro soud, který jako orgán činný v trestním

²⁰⁴ redakce epravo.cz. Zvláštnosti trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou[online]. epravo.cz, 21. listopadu 2001 [cit. 5. října 2010]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zvlastnosti-trestneho-cinu-vrazdy-novorozeneho-ditete-matkou-15420.html>>.

²⁰⁵ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 141.

²⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1332 (§ 141).

²⁰⁷ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 141.

²⁰⁸ MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 16- 17.

²⁰⁹ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 141.

²¹⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34

²¹¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008

řízení rozhoduje o existenci nebo neexistenci rozrušení způsobeného porodem v konečné fázi. Posouzení rozrušení způsobeného porodem je právní otázkou a není tedy možné ponechávat její zodpovězení na znalcích.²¹²

²¹² KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 141.

5. Trestněprávní ochrana zdraví

5.1. Vymezení pojmů

Co do intenzity rozlišuje TZ poruchu zdraví ve dvou stupních. V rámci skutkových podstat obsažených ve druhém dílu první hlavy zvláštní části TZ upravuje jednak **těžké ublížení na zdraví** a jednak **ublížení na zdraví**. Do přijetí TZ definovala právní úprava pouze těžkou újmu na zdraví. Dle ustanovení § 89/7 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákoník byla za těžkou újmu na zdraví považována jen vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví (viz kapitola 5.2.).²¹³ Zákonné vymezení **ublížení na zdraví** v právní úpravě obsaženo nebylo, proto bylo třeba vycházet ze závěrů judikatury. Ta za ublížení na zdraví pokládala takový stav (onemocnění, poranění), který porušením tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařského ošetření, i když nezanechává trvalých následků.²¹⁴ Od účinnosti TZ obsahuje právní úprava již zákonné vymezení obou těchto pojmů (§ 122 TZ). Co se týče těžkého ublížení na zdraví, bylo přejato zákonné vymezení z předcházející právní úpravy, zákonné vymezení ublížení na zdraví přejímá závěry z judikatury.

Těžké ublížení na zdraví i ublížení na zdraví jsou právními pojmy. Činit závěry o jejich existenci nebo neexistenci tak v konkrétním případě přísluší orgánům činným v trestním řízení, v konečné fázi tedy soudu. Role lékařů nebo znalců spočívá v poskytnutí odborného stanoviska ve formě odborného vyjádření, lékařské zprávy nebo znaleckého posudku, která následně slouží jako důkazní prostředek, jehož hodnocení je v rukou orgánů činných v trestním řízení.²¹⁵ Lékařské zprávy o povaze a charakteru zranění, jako jeden ze základních důkazních prostředků, ale bývají neúplné, neodborné, u hlavního líčení často není obhajoba schopna na jejich základě vyvrátit tvrzení obžaloby.²¹⁶ Těmto problémům by se měl vyvarovat znalecký posudek, který musí vždy zohlednit všechny konkrétní okolnosti posuzovaného případu, aby bylo možné na jeho základě posoudit, co je reálné,

²¹³ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění zákona č. 52/2009 účinném ke dni 1. 4. 2009

²¹⁴ zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 2. července 1965, sp. zn. Pls 5/65

²¹⁵ MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ Martina. K vymezení těžké újmy na zdraví podle § 89 odst. 7 tr. zák. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 3, s. 7.

²¹⁶ MITLÖHNER, Miroslav. K soudně lékařskému posuzování mechanismu drobných poranění. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 2, s. 6.

co potenciální, a co je třeba v nutné míře předvídat.²¹⁷ V rámci právního posuzování jednání pachatele hraje roli nejen to, jakou újmu na zdraví poškozenému způsobil, ale také okolnosti, které jeho jednání provázely, jakého předmětu použil ke svému útoku a jaké nebezpečí napadenému z jeho jednání hrozilo.²¹⁸ Při posuzování rozsahu poškození zdraví rozhoduje, do jaké míry došlo v důsledku jednání pachatele ke zhoršení zdravotního stavu poškozeného. Východiskem pro posouzení je tedy stav zdraví před poškozením, nikoli stav absolutně zdravého člověka.²¹⁹ Trestně právně odpovědný bude i pachatel, který způsobí ublížení na zdraví nebo těžkou újmu již smrtelně zraněné osobě, bez ohledu na to, že jím způsobená zranění neovlivnila již tak neodvratnou smrt poškozeného.²²⁰

5.2. Těžké ublížení na zdraví

Skutková podstata trestného činu těžkého ublížení na zdraví dle § 145/1 TZ kvalifikuje jako trestná jednání spočívající v úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví.²²¹ Na rozdíl od ublížení na zdraví představuje velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného.²²² Objektivní stránka tedy záleží v jakémkoli jednání nebo opomenutí takového jednání, ke kterému byl pachatel vzhledem k okolnostem povinen, a v jehož důsledku byla jinému způsobena těžká újma na zdraví, za předpokladu, že mezi jednáním pachatele a jeho následkem existuje příčinná souvislost.²²³

Dle zákonného vymezení obsaženého v § 122/2 TZ může být těžkou újmu na zdraví jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, které zároveň odpovídá některému z taxativně zde uvedených případů.²²⁴ Nyní tedy k jejich bližšímu vymezení, které vychází ze závěrů judikatury. **Zmrzačení** představuje trvale chorobný stav charakterizovaný značnou převážně tvarovou nebo funkční změnou těla nebo jeho části a ztrátou některé z končetin nebo jejich podstatných částí. **Ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti** je vymezeno jako trvalý chorobný stav nebo ztráta části těla, v důsledku které dochází k úplné ztrátě nebo alespoň podstatnému snížení tzv. povšechné pracovní způsobilosti. Povšechnou pracovní

²¹⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 7 Tdo 195/2007-I

²¹⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63

²¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 488.

²²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 155 (§ 122).

²²¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1361 (§ 145).

²²² rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. října 1968, sp. zn. 7 Tz 64/68

²²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1361 (§ 145).

²²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 153 (§ 122).

způsobilost je třeba odlišovat od pracovní způsobilosti v přiměřeném zaměstnání nebo v dosavadním povolání, na které se porucha zdraví v konkrétním případě nemusí projevit. Za **ochromení údu** ve smyslu § 122/2 písm. c) TZ je považována trvalá nezpůsobilost nebo značně snížená schopnost končetiny, ať horní nebo dolní, nebo její části, např. v důsledku ochrnutí. Dále se za těžkou újmu na zdraví považuje **ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí**, tedy zraku, sluchu, hmatu, čichu nebo chuti.²²⁵ **Poškození důležitého orgánu** je takové porušení některého z orgánů, které představuje nebezpečí pro život člověka.²²⁶ Příkladem může být např. útok směřující do oblasti kolem krční tepny, který může i při menší intenzitě vést k poškození důležitého orgánu. V případě, že by byl tímto útokem zasažen obličej, jednalo by se i o zohydění poškozeného dle § 122/2 písm. f) TZ.²²⁷ **Zohyděním** je každá viditelná, trvale hyzdící změna těla, která způsobuje k újmě poraněného změnu jeho vzhledu, u ostatních vzbuzuje odpor a ošklivost a ovlivňuje možnost poraněného normálně se uplatnit ve společnosti.²²⁸ Jedná se např. o nezvratné kosmetické změny pokožky vzniklé na těle poškozeného v důsledku popálení.²²⁹ Další příkladem je situace, kdy poškozený ztratil třetinu svého ucha. V tomto případě se jedná o trvalou kosmetickou vadu, což má za následek změnu vzhledu a poškozeného, a takovou poruchu je třeba charakterizovat jakou těžkou újmu na zdraví dle § 122/2 písm. f) TZ.²³⁰ **Vyvolání potratu** spočívá v jednání vedoucím k přerušení těhotenství dříve než dojed k porodu. **Usmrcení plodu** bylo mezi případy těžké újmy na zdraví do systematiky zvláštní části TZ zařazeno především za účelem odlišení mezi potratem a předčasným porodem a postihuje následky nedbalostního jednání pachatele. Úmyslná jednání, jejichž následek spočívá v usmrcení plodu, podléhají právní kvalifikaci dle § 159 a 160 TZ (viz kapitola 3.4.).²³¹ **Mučivými útrapami** jsou mimořádné, vystupňované nebo prodlužované tělesné nebo duševní bolesti, které jsou na hranici snesitelnosti, byť i trvající kratší dobu, nebo sice bolesti snesitelné, ale déle trvající, které velmi citelně zasahují osobnost postiženého, u něhož pak převládá převážné vnímání bolesti vyvolávající v něm popř. obavy z jejich dlouhého trvání, pocity, že bolesti vážně ohrožují jeho zdraví nebo život, apod. Při posuzování charakteru útrap je nutno vzít v úvahu osobní poměry postiženého, zejména jeho věk a jeho duševní

²²⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 156 (§ 122).

²²⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 20. června 2000, sp. zn. I ÚS 287/99

²²⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 3 Tdo 143/2010

²²⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 158 (§ 122).

²²⁹ rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. října 2004, sp. zn. 1 To 61/2004

²³⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 1976, sp. zn. 5 Tz 164/75

²³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 491.

stav.²³² Za **delší dobu trvající poruchu zdraví** je obecně považována doba šesti týdnů, po kterou je omezen způsob života poškozeného v důsledku poruchy zdraví nebo vážného onemocnění ať fyzického, psychického nebo duševního charakteru. S ohledem na skutečnost, že vyspělost současné medicíny umožňuje, aby i v případě těch nejzávažnějších život ohrožujících zranění trval stav vážné poruchy zdraví i méně než šest týdnů, je výše uvedená doba šesti týdnů spíše orientační.²³³ Při stanovení doby trvání poruchy zdraví je třeba přihlížet k individuální délce léčení s ohledem na věk nebo zdravotní stav poškozeného, nelze vycházet z průměrné délky léčení v obvyklých případech.²³⁴

Subjektivní stránka předpokládá úmyslné jednání pachatele, které směřuje ke způsobení těžké újmy na zdraví. Úmysl pachatele je dán vždy, když zamýšlel způsobit poškozenému zranění, které svou intenzitou odpovídá těžké újmě na zdraví, a existuje-li mezi jeho jednáním a následkem příčinná souvislost. K prokázání úmyslu není třeba dokazovat, že pachatel chtěl způsobit konkrétně to zranění, které svým jednáním poškozenému způsobil.²³⁵ V případě, že pachatel měl nad poškozeným fyzickou převahu, která plyne ze způsobu jeho jednání, postačuje k právní kvalifikaci jeho jednání dle § 145/1 TZ pouhé srozumění s možnými následky svého jednání, tedy s tím, že může svým jednáním druhému přivodit těžkou újmu na zdraví, a to i za situace, že k tomuto následku nakonec nedošlo.²³⁶ Takové srozumění je možné dovodit např. u pachatele, který ovládá bojové umění a je si vědom, že jeho použití vůči poškozenému může v konečném důsledku zvýšit závažnost způsobeného následku.²³⁷ K naplnění subjektivní stránky postačuje tedy úmysl eventuální, který je v konkrétním případě možné dovodit např. ze způsobu vedení útoku a jeho intenzity, nebo z povahy použité zbraně.²³⁸ Úmysl pachatele je dán i za předpokladu, že ke způsobení těžké újmy na zdraví poškozeného došlo jiným způsobem, než pachatel původně zamýšlel, pokud se faktický způsob jednání od původně zamýšleného podstatným způsobem neliší.²³⁹

Pachatelem může být kdokoliv. Je-li spolupachatelů více, odpovídá každý z nich za celý následek společného jednání.²⁴⁰ Jednal-li pachatel se souhlasem nebo na žádost

²³² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2009, sp. zn. 8 Tdo 935/2009

²³³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2008, sp. zn. 6 Tdo 139/2008

²³⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 7 Tdo 406/2007

²³⁵ rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. května 1951, sp. zn. 3 Tk 140/51

²³⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2006, sp. zn. 5 Tdo 455/2006

²³⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 3 Tdo 111/2007

²³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 181 (§ 145).

²³⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 1976, sp. zn. 4 Tz 168/76

²⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1363 (§ 145).

poškozeného, není tím vyloučena jeho trestní odpovědnost dle § 145/1 TZ, neboť ustanovení § 30/3 TZ takový souhlas nepovažuje za svolení poškozeného ve smyslu § 30/1 TZ.²⁴¹

V ustanovení § 145/2 TZ, jako kvalifikované skutkové podstatě, zákonodárce vymezuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a to obdobným způsobem jako v případě trestného činu vraždy dle § 140/3 TZ (viz kapitola 4.1.3.).²⁴²

Způsobení smrti jako následek těžkého ublížení na zdraví upravuje § 145/3 TZ. Z povahy věci vyplývá, že v takovém případě spočívá subjektivní stránka v nedbalostním jednání pachatele, protože úmyslné jednání by bylo posuzováno jako trestný čin vraždy dle § 140 TZ. Pachatel ve smyslu § 145/3 TZ nese trestněprávní odpovědnost za tento těžší následek, avšak došlo-li ke smrti poškozeného v důsledku komplikací, které pachatel nezavinil ani z nedbalosti, nebude pachateli trestněprávní odpovědnost za způsobení smrti poškozeného přičítána.²⁴³

5.3. Ublížení na zdraví

Skutková podstata ublížení na zdraví dle § 146 TZ se skládá ze základní skutkové podstaty ve smyslu § 146/1 TZ a skutkových podstat kvalifikovaných obsažených v § 146/2 a § 146/3 TZ. Dle základní skutkové podstaty dopadá trestněprávní odpovědnost na jednání pachatele, který jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví.²⁴⁴ Objektivní stránka postihuje jak omisivní, tak komisivní jednání pachatele, a to jednání jednorázové, postupné i dlouhodobé. Pro posouzení jednání jako ublížení na zdraví ve smyslu § 122/1 TZ je třeba se vždy komplexně a individuálně zaměřit především na povahu poruchy zdraví, jak byla způsobena, jaké jsou její projevy, který orgán nebo funkce byly narušeny, jak ovlivnila běžný způsob života poškozeného, nebo zda stav poškozeného vyžaduje lékařské ošetření.²⁴⁵ Negativním dopadem ublížení na zdraví je mimo jiné také dočasné vyřazení poškozeného z pracovního procesu. K tomu je třeba uvést, že pracovní neschopnost, ač je faktorem důležitým, je pouze jedním z několika faktorů, nikoli však faktorem rozhodujícím.²⁴⁶ Závěru, že poškozený trpí poruchou zdraví, která svou intenzitou odpovídá ublížení na zdraví

²⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 51 (§ 30).

²⁴² „Tamtéž“, s. 180.

²⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1368 (§ 145).

²⁴⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2005, sp. zn. 8 Tdo 419/2005

²⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1374 (§ 146).

²⁴⁶ zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 2. července 1965, sp. zn. Pls 5/65

a vyžaduje si pracovní neschopnost, tedy nebrání skutečnost, že poškozený na vlastní riziko svoji práci i nadále vykonává.²⁴⁷ Z časového hlediska se zpravidla za ublížení na zdraví považuje porucha zdraví ztěžující obvyklý způsob života poškozeného nebo výkon jeho obvyklé činnosti po dobu okolo 7 dnů.²⁴⁸ Na základě toho je možné učinit závěr, že ne každá porucha zdraví je takové intenzity, aby mohla být kvalifikována jako ublížení na zdraví ve smyslu § 122/1 TZ. Subjektivní stránka je naplněna pouze za předpokladu, že bude prokázáno úmyslné jednání pachatele a skutečnost, že jeho úmysl směřoval k následku předpokládaného skutkovou podstatou, tedy k ublížení na zdraví.²⁴⁹ Pachatelem může být kdokoli, kdo svým jednáním jinému způsobí poruchu zdraví, jejíž intenzita odpovídá ublížení na zdraví.²⁵⁰ Ustanovení § 146/2 TZ vymezuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.²⁵¹

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví dle § 146/3 TZ spočívá ve způsobení těžké újmy na zdraví, které v jejím kontextu není znakem základní skutkové podstaty, ale okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Předpokladem jejího uplatnění v konkrétním případě je naplnění znaků základní skutkové podstaty.²⁵² Z hlediska subjektivní stránky postihuje nedbalostní jednání pachatele, úmyslné jednání by v tomto případě podléhalo právní kvalifikaci dle § 145 TZ.²⁵³

Ustanovení § 146/4 TZ postihuje jednání spočívající v ublížení na zdraví, jehož následkem je smrt jiného. Opět se musí jednat o nedbalostní jednání, v případě úmyslu pachatele způsobit svým jednáním jinému smrt by bylo třeba posoudit jeho jednání jako vraždu.²⁵⁴

5.4. Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

Skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky je privilegovanou skutkovou podstatou k ustanovení §§ 145 a 146 TZ. Hlavním cílem jejího vytvoření bylo odstranit nedostatek předlohy návrhu TZ a rozlišit jednotlivé útoky směřující

²⁴⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 1983, sp. zn. 6 Tz 83/82

²⁴⁸ zobečňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

²⁴⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 1968, sp. zn. 2 Tz 22/67

²⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1376 (§ 146).

²⁵¹ „Tamtéž“, s. 1376 – 1377.

²⁵² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2005, sp. zn. 8 Tdo 419/2005

²⁵³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1375 (§ 146).

²⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1378 (§ 146).

proti zdraví dle stupně jejich společenské škodlivosti na méně a více závažné stejným způsobem, jak to zákonodárce činí v rámci úmyslných usmrcení. K jejímu začlenění do systematiky zvláštní části TZ došlo dodatečně v legiskvanční lhůtě.²⁵⁵

Jedná se o ustanovení, které navazuje na trestný čin zabití ve smyslu § 141 TZ. Obsahuje dvě základní skutkové podstaty, jejichž objektivní stránka spočívá ve způsobení ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky s tím, že ve smyslu § 146a/1 TZ je následkem takového jednání ublížení na zdraví, § 146a/3 TZ postihuje následek spočívající v úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví. Privilegujícími skutečnostmi, tedy omluvitelnou pohnutkou, jsou situace, kdy pachatel jedná v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo případy, kdy je jeho jednání reakcí na předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného (viz kapitola 4.2.).²⁵⁶

Jde o úmyslný trestný čin, kterého se jako pachatel může dopustit každý za předpokladu, že se v době činu nacházel ve stavu silného rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelné hnutí mysli anebo jeho jednání vyvolalo předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Je třeba podotknout, že vzhledem k tomu, že se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu, mohou tyto okolnosti svědčit pouze ve prospěch těch pachatelů, kteří se dopustili trestného činu pod jejich vlivem.²⁵⁷

Ustanovení § 146a/4 TZ obsahuje výčet zvlášť přitěžujících okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, které se váží jak k prvnímu, tak ke třetímu odstavci. V rámci tohoto ustanovení, konkrétně jeho vztahu k § 146a/1 TZ, ale vznikla legislativní chyba. Porovnáme-li totiž trestní sazby stanovené na jednání dle § 146a/1 a § 146a/3 TZ spáchaného za okolností ve smyslu § 146a/4 TZ, dojdeme k závěru, že ublížení na zdraví ve smyslu § 146a/1, 4 TZ je přísněji trestné než je sazba stanovená za těžkou újmu na zdraví dle § 146a/3, 4 spáchanou za stejných přitěžujících okolností na těhotné ženě nebo dítěti mladším patnácti let. Na základě těchto skutečností by tedy § 146a/1 TZ nebyl v privilegovaném vztahu k § 146 TZ. Jedním z možných řešení odstranění této chyby je vázat okolnosti uvedené v § 146a/4 pouze k § 146a/3 TZ, čímž by byl zachován charakter § 146a jako privilegované skutkové podstaty jak k § 145, tak k § 146 TZ. Dalším, méně vhodným řešením je použití analogie. Vzhledem k tomu, že by směřovala ku prospěchu pachatele, bylo by její užití obecně přípustné. Vystaly by ale dva sporné momenty. V první řadě by její užití

²⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 493.

²⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1384 (§ 146a)

²⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1384-1385 (§ 146a).

nevyjadřovalo úmysl zákonodárce odlišit od sebe ublížení na zdraví dle závažnosti a vedlo by k tomu, že na privilegovanou skutkovou podstatu by byla použita stejná trestní sazba jako na skutkovou podstatu základní. Druhým sporným bodem je skutečnost, že analogie se obecně aplikuje na situace, které nejsou upraveny zákonem. V tomto případě zákon situaci, ač s legislativně technickou chybou, upravuje.²⁵⁸ Dle mého názoru a vzhledem k výše uvedenému bude v praxi postupováno dle prvního navrhovaného řešení, tedy § 146a/4 TZ bude aplikován pouze ve vztahu k § 146a/3 TZ.

5.5. Ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

V rámci systematického uspořádání trestných činů proti zdraví najdeme vedle úmyslných forem ublížení na zdraví v obou stupních a privilegované skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky také nedbalostní formy jednání, jejichž následek spočívá v ublížení na zdraví. Tím je zřetelně odstupňována trestnost pachatele podle následku jeho jednání a také podle míry jeho zavinění. Vyšší trestnost může být odůvodněna jednak porušením důležité povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce uložené mu zákonem, jednak hrubým porušením zákonů o ochraně životního prostředí, o bezpečnosti práce nebo dopravy, anebo hygienických zákonů.²⁵⁹

Objektivní stránka může být naplněna jak konáním, tak opomenutím jednání ve smyslu § 112 TZ. Jako pachatel se těchto trestných činů může dopustit kdokoli. Z hlediska subjektivní stránky je skutkovou podstatou vyžadována nedbalost, kterou nevylučuje spoluzavinění jiných osob poškozeného nevyjímaje.²⁶⁰ Ve smyslu § 147/1 TZ může nedbalost spočívat např. ve skutečnosti, že pachatel vykonával činnost, ke které nebyl vzhledem k nedostatku schopností nebo znalostí v době činu dostatečně způsobilý, a svým jednáním takto způsobil jinému těžkou újmu na zdraví.²⁶¹ Jako nedbalost dle § 147/1, 2 TZ je posuzováno např. jednání lékaře, který poškozenému nestanoví diagnózu a neposkytne mu zdravotní péči odpovídající jeho zdravotnímu stavu.²⁶² V dnešní době se také často setkáváme s poraněním, mnohdy velmi vážným a rozsáhlým, které jinému způsobil pes. Za předpokladu,

²⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1387-1388 (§ 146a).

²⁵⁹ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon. č. 40/2009 Sb.) – Část druhá. Zvláštní část, hlava I. Systém APSI pro Windows*. ver. 12, aktualizováno 10. 10. 2010 [cit. 15.1.2011].

²⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1390-1395 (§ 147).

²⁶¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2010, sp. zn. 7 Tdo 622/2010

²⁶² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 193/2010

že takto způsobené zranění co do rozsahu a intenzity odpovídá tezi § 148, příp. § 147 TZ, dopadá trestní odpovědnost na majitele psa, jestliže psa odpovídajícím způsobem neopatřil, znal nebo mohl znát jeho nebezpečnost.²⁶³

Obě skutkové podstaty pracují se spojením „**porušení důležité povinnosti**“. Tyto povinnosti obecně stanovují právní předpisy. Ve smyslu skutkových podstat trestných činů uvedených v §§ 147 a 148 TZ se nejedná automaticky o porušení jakéhokoli předpisu, ale pouze o porušení takové zákonné povinnosti, jejíž porušení nebo následek může vyvolat nebezpečí pro život nebo zdraví osob. Musí se jednat o porušení povinnosti, které podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a mezi porušením povinnosti a jejím následkem musí být dána příčinná souvislost.²⁶⁴

Dle mého názoru největší procento činů podléhajících právní kvalifikaci dle §§ 147 a 148 TZ představují trestné činy v dopravě. Hranici povinné opatrnosti stanovují zvláštní právní předpisy.²⁶⁵ Obecnou úpravu povinností týkajících se všech účastníků provozu na pozemních komunikacích najdeme v § 4 zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu, který mimo jiné stanovuje povinnost neohrožovat svým jednáním život nebo zdraví jiných osob.²⁶⁶ Důležitými předpisy jsou dále např. zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích nebo zákon č. 12/997 Sb., o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích.²⁶⁷ S ohledem na výše uvedené vymezení pojmu „porušení důležité povinnosti“ se může jednat např. o situaci, kdy se řidič plně nevěnuje řízení vozidla a nesleduje situaci v silničním provozu, čímž porušuje § 5 zákona o silničním provozu, neboť takové jednání může vést k vážné dopravní nehodě.²⁶⁸ Porušením důležité povinnosti je dále jednání řidiče, který v důsledku požití alkoholu vjede do protisměru a způsobí tak vážnou dopravní nehodu.²⁶⁹ Dalšími typickými případy, které jsou posuzovány jako porušení důležité povinnosti dle zákona, jsou nepřiměřeně rychlá jízda v zatáčce, nesledování technického stavu vozidla nebo např. couvání s nákladním vozidlem na veřejném prostranství při nedostatečné přehlednosti bez zajištění další osobou.²⁷⁰

²⁶³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1954, sp. zn. 1 Tz 14/54

²⁶⁴ zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 1965, sp. zn. Pls 7/65

²⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 496.

²⁶⁶ zákon č. 361/2000 Sb., o silničním provozu ve znění pozdějších předpisů

²⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009, s. 496.

²⁶⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 6 Tdo 229/2010

²⁶⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 8 Tdo 478/2009

²⁷⁰ zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 1965, sp. zn. Pls 7/65

6. Závěr

Cílem mé práce bylo poskytnout komplexní přehled prostředků, kterými disponuje trestní právo a které slouží k ochraně nejzákladnějších lidských hodnot – lidského života a lidského zdraví. Současné podobě trestněprávní ochrany života a zdraví předcházelo poměrně zdoluhavý a složitý vývoj. Více než půlstoletí vycházelo trestní právo z právní úpravy koncipované v době socialismu, která si po dobu své existence prošla řadou novel, jejichž cílem bylo co nejvíce eliminovat pozůstatky a vlivy minulého režimu a přizpůsobovat trestní právo potřebám a požadavkům moderní společnosti. První práce na koncepci nové trestněprávní úpravy započaly před více než deseti lety a výsledek, v podobě TZ, přinesly v roce 2009. Přijetí nové právní úpravy nebylo vůbec jednoduché. Během prací naráželi odborníci na řadu problémů, které byly velmi často probírány i laickou veřejností. Za všechny jmenuji poměrně dlouho diskutovanou hranici trestní odpovědnosti. Změny, které vstoupily v platnost k 1. 1. 2010, tedy účinností TZ, s sebou přinesly nové skutkové podstaty trestných činů, nové tresty za spáchané trestné činy, nově upravovaly trestní sazby za některé trestné činy, přinesly do trestního práva nové pojmosloví, atd.

Závěrem bych ráda poukázala na některé konkrétní přínosy, ale i nedostatky nové právní úpravy, které se váží k tématu mé práce. Formální změny přinesl TZ do systematického uspořádání jednotlivých hlav obsažených ve zvláštní části TZ. Ze současné systematiky je tak jednoznačně patrné, že objekty, na které je trestněprávní ochrana zaměřena prioritně, jsou právě lidský život a lidské zdraví. Jedná se sice o změnu, která nemá oproti předchozí právní úpravě žádné praktické dopady, ale je významným psychologickým faktorem.

Dle mého názoru nejzásadnější změnu přinesl TZ do koncepce úmyslných usmrcení. V prvé řadě zavedl zcela nové skutkové podstaty trestných činů zabití, tzv. afektdeliktu, a usmrcení z nedbalosti, dále potom rozšířil skutkovou podstatu trestného činu vraždy o novou kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždy spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, čímž se právní úprava vrátila k tzv. premeditaci. Skutkové podstaty trestných činů zabití a usmrcení z nedbalosti dotvářejí systematiku úmyslných usmrcení. Ta v současnosti postihuje jak úmyslná, tak nedbalostní usmrcení jiného a privileguje případy, kdy se pachatel takového jednání dopustí ve specifickém duševním stavu, který je blíže specifikován v rámci skutkových podstat trestných činů zabití a vraždy novorozенého dítěte matkou. Zavedení skutkové podstaty trestného činu zabití do systematiky zvláštní části TZ umožňuje oproti předchozí právní úpravě zohledňovat při právní kvalifikaci jednání pachatele i další okolnosti, zvláště psychický stav, ve kterém se pachatel nacházel v době páchaní

trestného činu. Na rozdíl od předchozí právní úpravy tak TZ upouští od automatické stigmatizace pachatelů úmyslných usmrcení jako vrahů. V rámci trestných činů proti zdraví obsahuje TZ nově legální vymezení ublížení na zdraví, které v předchozí právní úpravě chybělo.

Ačkoli přinesl TZ řadu velmi důležitých a bezpochyby pozitivních změn, i po jeho přijetí zůstává stále nezodpovězena řada otázek, které jsou dle mého názoru pro trestní právo klíčové, otázek, na které nepanuje jednotný názor ani mezi odbornou veřejností. Jak poukazují i ve své práci, nejednotné názory se týkají zejména vymezení počátku lidského života a s tím souvisejícího postavení plodu v trestním právu. Bylo by vhodné zaujmout k této problematice jednoznačný postoj, který by tím také vyřešil spory o to, který okamžik je třeba chápat jako okamžik vzniku trestněprávní ochrany lidského života.

Při přijímání nové trestněprávní úpravy se zákonodárce dále vyhnul pro veřejnost velmi citlivému tématu, tzv. vraždě z útrpnosti neboli euthanasii. Na tuto problematiku upozorňuji v kapitole 3.2.4. Bylo to právě přijímání nové trestněprávní úpravy, které vyvolalo na toto téma řadu diskusí a to především ve spojení s nově koncipovanou skutkovou podstatou trestného činu zabití a možností podřadit pod tuto skutkovou podstatu právě jednání spočívající v euthanasii. Z obecného pojetí lidského života, jehož konec se váže k okamžiku smrti, je třeba ve světle stávající právní úpravy dojít k závěru, že jednání, kterým dojde k usmrcení dosud živého člověka, a to bez ohledu na momentální kvalitu jeho života, bude trestné. Nezodpovězenou otázkou ale zůstává, jakým způsobem takové jednání trestněprávně kvalifikovat. Platná právní úprava umožňuje takové jednání podřadit pod skutkové podstaty trestných činů vraždy nebo zabití. Mezi odborníky se také často vedou diskuse, jejichž cílem je vymezit vzájemný vztah mezi euthanasií a trestným činem účasti na sebevraždě ve formě pomoci. Nejčastější argument proti uzákonění euthanasie spočívá v obavách z jejího zneužívání, které by bylo velmi problematické dokázat.

V poslední, čtvrté kapitole, také upozorňuji na legislativní chybu, kterou odborníci našli při bližším zkoumání ustanovení § 146a TZ upravujícího trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. TZ přísněji postihuje jednání ve smyslu § 146a/1, 4 TZ nežli jednání kvalifikované jako těžká újma na zdraví dle § 146a/3, 4 TZ. V důsledku toho by tedy ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a/1 TZ nebylo v privilegovaném vztahu k trestnému činu ublížení na zdraví dle § 146 TZ. Pro praxi nejpříjemnějším řešením tohoto problému se jeví aplikace § 146a/4 TZ pouze ve vztahu k ustanovení § 146a/3 TZ.

Seznam použité literatury

Právní předpisy

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění zákon č. 52/2009 účinném ke dni 1. 4. 2009

zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění zákona č. 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1957

zákon č. 117/1852 Sb., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění zákona č. 162/1949 Sb.

zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 361/2000 Sb., o silničním provozu ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády české republiky č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin

vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 194/1964 Sb., o povinném hlášení živě a mrtvě narozeného plodu, úmrtí dítěte do sedmi dnů po porodu a úmrtí matky, účinná ke dni 1. ledna 1965

Monografie

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2009

KUCHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009

KUCHTA, Josef. *Trestní právo hmotné (zvláštní část)*. Brno: Masarykova univerzita, 1994

KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 1995

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II Komentář § 140 - §421*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993

Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon. č. 40/2009 Sb.) – Část druhá. Zvláštní část, hlava I. Systém APSI pro Windows*.

Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon. č. 40/2009 Sb.) – Část první. Obecná část. Systém APSI pro Windows*.

Odborné články

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského – Momentum partus). *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 5

DOSTÁL, Ondřej. Povinnost poskytovat pomoc při škodách na zdraví: trestněprávní aspekty. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 10

DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4

FENYK, Jaroslav. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případech tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 6

HOŘÁK, Jaromír. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). *Trestní právo*, 2008, roč. 13, č. 10

HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10

HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku*. Praha: Nakladatelství Leges, 2009

KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5

KUČERA, Jiří. Způsob páčání v případech vražd novorozených dětí jejich matkami. *Zdravotnictví a právo*, 2003, č. 7

KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10

KÜHN, Zdeněk. Současná právní regulace umělých potratů ve světě. *Všehrd- Všehrd*, 1994, č. 10

MITLÖHNER, Miroslav. Ke vztahu trestného činu účasti na sebevraždě a euthanasie. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6

MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12

MITLÖHNER, Miroslav. Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona. *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 1

MITLÖHNER, Miroslav. Vražda, její etiologie a prevence. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 3

MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení těžké újmy na zdraví podle § 89 odst. 7 tr. zák. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 3

MITLÖHNER, Miroslav. K soudně lékařskému posuzování mechanismu drobných poranění. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 2

MUSIL, Jan. Český trestní zákoník potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 10

Judikatura

nález Ústavního soudu ze dne 17. května 2007, sp. zn. IV. ÚS 260/05

rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. května 1951, sp. zn. 3 Tk 140/51

rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. února 1954, sp. zn. 1 Tz 14/54

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1960, sp. zn. 5 Tz 10/60

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. července 1963, sp. zn. 1 TZ 36/63

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 1968, sp. zn. 2 Tz 22/67

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. září 1968, sp. zn. 11 Tz 38/68

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. října 1968, sp. zn. 7 Tz 64/68

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 1976, sp. zn. 5 Tz 164/75

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 1976, sp. zn. 4 Tz 168/76

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. srpna 1977, sp. zn. 3 TZ 17/77

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 1983, sp. zn. 6 Tz 83/82

rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 19. února 1985, sp. zn. 3 To 8/85

rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. července 1996, sp. zn. 8 To 25/96

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. září 1999, sp. zn. 8 Tz 119/99

rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. srpna 2000, sp. zn. 4 To 437/2000

rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. října 2004, sp. zn. 1 To 61/2004

stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1980, sp. zn. Tpjf 24/85

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 1986, sp. zn. Ntd 246/86

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 8 Tdo 1360/2008

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 2007, sp. zn. 3 Tdo 1074/2007

usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2007, sp. zn. III. ÚS 681/06

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34

usnesení Ústavního soudu ze dne 20. června 2000, sp. zn. I ÚS 287/99

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2003, sp. zn. 6 Tdo 1261/2003

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2005, sp. zn. 8 Tdo 419/2005

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2006, sp. zn. 5 Tdo 455/2006

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 7 Tdo 195/2007-I

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 3 Tdo 111/2007

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 7 Tdo 406/2007

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2008, sp. zn. 6 Tdo 139/2008

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 8 Tdo 478/2009

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. června 2009, sp. zn. 4 Tdo 526/2009

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2009, sp. zn. 8 Tdo 935/2009

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 3 Tdo 143/2010

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 8 Tdo 150/2010

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 193/2010

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 6 Tdo 229/2010

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2010, sp. zn. 7 Tdo 622/2010

zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 2. července 1965, sp. zn. Pls 5/65

zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 1965, sp. zn. Pls 7/65

zobecňující materiál Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

Elektronické zdroje

www.epravo.cz/top/clanky/zvlastnosti-trestneho-cinu-vrazdy-novorozeneho-ditete-matkou

Abstrakt

Trestní právo představuje nezastupitelný a především neúčelnější nástroj ochrany lidského života a lidského zdraví. Prostřednictvím skutkových podstat obsažených v první hlavě zvláštní části TZ je chráněn jako nejdůležitější objekty. Trestá nejen jednání, která vedou k jejich porušení, ale i ta, v jejichž důsledku jsou ohroženy.

Problematika trestněprávní ochrany života a zdraví s sebou přináší řadu zajímavých témat a otázek. Především se jedná o vymezení trvání lidského života, zejména stanovení jeho počátku. S tím úzce souvisí další velmi zajímavá otázka a to postavení plodu v trestním právu. V souvislosti s ukončením lidského života potom nelze opomenout problematiku spojenou s případným trestním postihem tzv. vraždy z útrpnosti neboli euthanasie.

Co se týče konkrétních skutkových podstat trestných činů, mezi nejzávažnější zásahy do integrity člověka jsou řazena úmyslná usmrcení odstupňovaná dle závažnosti jednání pachatele. V první řadě je to trestný čin vraždy, úmyslné usmrcení jiného. Pachatel vraždy potom přitěžuje, spáchá-li takový čin s rozmyslem, po předchozím uvážení nebo za zvlášť přitěžujících okolností. Za všechny zmíním např. rasově motivovanou vraždu. Vedle vraždy obsahuje systematika TZ skutkové podstaty trestných činů, jejichž podstatou je úmyslné usmrcení jiného spáchané za zvláštních okolností, které jejich pachatele privilegují oproti vrahům. Vyjadřují, že pachatel se trestného činu dopustil v zákonem blíže specifikovaném psychickém rozpoložení. V případě trestného činu se zabití se jedná o silné rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo reakci na předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Specifickým psychickým stavem je dále tzv. stav rozrušení způsobené porodem, které je znakem skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Vedle úmyslných usmrcení dopadá trestní postih na jednání spočívající v nedbalostním usmrcení jiného a účasti na sebevraždě.

V rámci trestněprávní ochrany lidského zdraví jsou stěžejními skutkové podstaty trestných činů ublížení na zdraví. V tomto směru TZ rozlišuje dvě formy ublížení na zdraví – ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví. V obou případech potom postihuje jak úmyslná, tak nedbalostní jednání pachatele.

Z prostředků chránících lidský život a zdraví před ohrožením obsahuje zajímavé aspekty např. skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci, která úzce souvisí s problematikou trestných činů v dopravě. Dále jsou to skutkové podstaty chránící dosud nenarozený lidský plod a těhotnou ženu před útoky na její život a zdraví.

Do problematiky trestněprávní ochrany lidského života a zdraví přinesla řadu, vesměs pozitivních, změn nová trestněprávní úprava. Díky nim je v současné době tato ochrana více diferencovaná a poskytuje větší možnosti při právním postihu pachatele. Oproti předchozí právní úpravě tak umožňuje lépe zajišťovat ochranu hodnot, které tvoří samu podstatu existence člověka – lidského života a zdraví.

Abstract

Criminal law is irreplaceable and in particular most effective instrument to protect human life and human health. Through the merits contain in the first hed of Penal Code are these essences the most protected objects. It punishes only conduct which lead to their breach, but even that, as a result are these objects threatened.

The issue of criminal protection of life and health bringing a range of topics and issues. First is the definition of human life, especially the establishment of its inception. This is closely related to another very interesting question - the status of the fetus in criminal law. In connection with the termination of human life, then can not be omitted issues related to possible criminal sanctions so-called murder of pity or mercy killing.

As regards the specific elements of the offenses, the most serious interference with the integrity of the man are ordered by escalating intentional killing of gravity of the offender. First of all, it is a crime of murder - intentional killing of another. The offender then murder aggravating, if they commit such an act with care, after consideration or for a particular aggravating circumstances (for example racially motivated murder). In addition to the murder scheme of the Penal Code provides criminal offenses, whose essences is the deliberate killing of another committed in the particular circumstances. These circumstances privilege these offenders against murderers. They express that the perpetrator committed the crime in the law more specific mental condition. In the case of a criminal act to kill is a strong agitation of fear, dismay, confusion, or other excusable emotion or reaction to a previous reprehensible conduct of the victim. Specific mental state is also called the state of distress caused by confinement, which is the hallmark of the crime of murder of a newborn child by its mother. In addition to the intentional killing of a criminal sanction falls on acts of negligence in the death of another, and participation in suicide.

Key elements fo human life protection are key elements of criminal acts of bodily harm. In this respect the Penal Code distinguishes between two forms of bodily injury – crime of bodily harm and the criminal offense of maiming. In both cases it affects both intentional and negligent conduct of the offender.

From the groep of crimes protecting human life nad health from great, bring such interesting aspects the crime to provide assistance as closely related to traffic offenses. Furthermore, the merits of protecting the unborn fetus and the pregnant woman before the attack on her life and health.

New legislation brought in the criminal law protection of human life and health mostly positive changes. Thanks to them is this protection more differentiated and provides greater opportunities for legal punishment of the offender. Compared to previous legislation are the elementary essences of human being, human life and health, better protected.

Seznam klíčových slov/Keyword list

Lidský život/Human life

Lidské zdraví/Human health

Trestní zákoník/The Penal Code

Trestněprávní ochrana/Criminal protection

Trestné činy proti životu/Crimes against life

Trestné činy proti zdraví/Crimes against health

Trestné činy ohrožující život a zdraví/Offenses against human life and human health

Úmyslné usmrcení/Intentional killing

Trestný čin vraždy/Murder

Trestný čin zabití/Homicide

Vražda novorozeného dítěte matkou/Murder of a newborn child by its mother

Trestný čin ublížení na zdraví/Crime of bodily harm

Trestný čin těžkého ublížení na zdraví/The criminal offense of maiming